

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Bakalářská práce

2013

Terezie Poláková

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Terezie Poláková

**Role imigrační otázky v prezidentských
kampaních Nicolase Sarkozyho
v letech 2007 a 2012**

Bakalářská práce

Praha 2013

Autor práce: **Terezie Poláková**

Vedoucí práce: **PhDr. David Emler**

Rok obhajoby: 2013

Bibliografický záznam

POLÁKOVÁ, Terezie. *Role imigrační otázky v prezidentských kampaních Nicolase Sarkozyho v letech 2007 a 2012*. Praha, 2013. 47 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Katedra německých a rakouských studií. Vedoucí bakalářské práce PhDr. David Emler.

Abstrakt

Cílem bakalářské práce je zjistit, jakou roli hrála imigrační otázka v prezidentských kampaních Nicolase Sarkozyho v letech 2007 a 2012. Práce je rozdělena do dvou částí. První část představuje zkoumané téma z teoretického hlediska. Nejdříve popisuje vývoj imigrační otázky ve Francii po druhé světové válce a následně se zabývá Sarkozyho rétorickým stylem, zvaným „sarkozysmus“. Druhá část je zaměřena na výsledky výzkumu provedeného metodou počítačové textové analýzy spoluvýskytu slov, jež byla popsána sociologem Martinem Hájkem. Výsledkem této metody je schéma zobrazující vztahy mezi nejčastějšími slovy v textu. V druhé části jsou výsledná schémata jednotlivě analyzována s důrazem na rozbor slova „imigrace“. V poslední kapitole je role „imigrace“ v jednotlivých schématech srovnána a na základě této komparace je ověřena platnost pracovní hypotézy. Ta předpokládá, že imigrační otázka měla v Sarkozyho projevech negativní konotaci a že její důležitost v kampani 2012 oproti kampani 2007 vzrostla. První tvrzení bylo dokázáno jen částečně, jelikož na rozdíl od roku 2012 se v roce 2007 imigrační otázka vyskytovala spíše v pozitivní konotaci. Nicméně bylo dokázáno, že v projevech kampaně 2012 byl této otázce přikládán větší význam.

Abstract

The purpose of my thesis is to analyse the role of the immigration issue in the presidential campaigns of Nicolas Sarkozy in 2007 and 2012. The thesis is divided into two parts. The first part illustrates the subject of this thesis in theory. It describes the

development of the immigration question in France after the Second World War, and then addresses the rhetorical style of Sarkozy called “sarkozysme”. The second part treats the outcomes of a Computer-assisted Text Analysis, a method described by sociologist Martin Hájek. The result of this process is a schema presenting the co-occurrence of the most frequent words in a text.

In the second part, the schemas of the campaign of 2007 and 2012 are examined separately with regards to the role of the word “immigration”. In the last chapter, the context and importance of “immigration” is compared. The aim of the thesis is to prove my initial hypothesis that the immigration issue had a negative connotation in the context of Sarkozy’s speeches in 2007 and 2012, and that its importance had a growing tendency. The first claim was only partly proven as the immigration issue in 2007 had unexpectedly positive connotations whereas negative ones in 2012. The growth of its importance was proven and demonstrated.

Klíčová slova

Sarkozy, imigrace, prezidentské volby, předvolební kampaň, Francie

Keywords

Sarkozy, immigration, presidential election, election campaign, France

Rozsah práce: 75 838 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 17. května 2013

Terezie Poláková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala svému vedoucímu PhDr. Davidovi Emlerovi za jeho cenné připomínky a podporu při psaní této práce.

Své díky bych ráda vyjádřila i Mgr. Martinu Hájkovi, PhD., a to především za jeho ochotu, s jakou se mi věnoval a která posunula můj výzkum dopředu.

PROJEKT BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno:

Terezie Poláková

E-mail:

terezie.polakova@gmail.com

Semestr:

LS 2012

Akademický rok:

2011/2012

Název práce:

Role imigrační otázky v prezidentských kampaních Nicolase Sarkozyho v letech 2007 a 2012

Předpokládaný termín dokončení (semestr, školní rok):

LS 2013 (2012/2013)

Vedoucí bakalářského semináře:

PhDr. David Emler, PhDr. Miroslav Kunštát, Ph.D.

Vedoucí práce (není povinné):

PhDr. David Emler

Zdůvodnění výběru tématu práce (5 řádek):

Téma imigrace jsem si vybrala z toho důvodu, že je v době hospodářské krize nejen, ale především ve Francii velmi diskutovanou otázkou. Této skutečnosti se snažil využít i prezidentský kandidát Nicolas Sarkozy ve svých předvolebních projevech v letech 2007 a 2012. Obě jeho kampaně se za účelem přilákání extrémně pravicových voličů shodně zaměřily na přistěhovaleckou problematiku. Proto by mě zajímalo srovnání Sarkozyho kampaní z hlediska pojetí imigrační otázky.

Předpokládaný cíl (5 řádek):

V práci budu srovnávat roli imigrace v Sarkozyho prezidentských kampaních v letech 2007 a 2012. Mým cílem bude zjistit na základě diachronní textové analýzy jeho předvolebních projevů kontext, v jakém byla imigrační otázka prezentována. Dále mne bude zajímat, zda je možné sledovat vývoj či posun v roli této problematiky v jednotlivých kampaních.

Základní charakteristika tématu (10 řádek):

Nicolas Sarkozy se stal mezinárodně známým politikem v roce 2005, kdy jako francouzský ministr vnitra nazval protestující muslimskou mládež na pařížském předměstí lůzou. Pro své kontroverzní výroky a nekompromisní opatření byl často kritizován, zároveň si však na odmítavém postoji vůči přistěhovalcům založil svou politickou kariéru. Protiimigrační politika se pak stala klíčovou v obou jeho prezidentských kampaních (2007 a 2012). Sarkozy během nich prosazoval omezení legálního a zamezení ilegálnímu přistěhovalectví do Francie a požadoval zpřísnění podmínek pro žadatele o azyl. Přestože je nekontrolovaná imigrace pro Francii nesporným problémem, Sarkozy se snažil svou vyhrocenou rétorikou přilákat především extrémně pravicové voliče Národní fronty. V roce 2007 se mu to na rozdíl od kampaně roku 2012 zřejmě povedlo.

Předpokládaná struktura práce (10 řádek):

V bakalářské práci se budu zabývat rolí imigrace v prezidentských kampaních Nicolase Sarkozyho. Práce bude rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části nejdříve objasním francouzskou přistěhovaleckou problematiku a následně Sarkozyho rétorický styl. V druhé, praktické části se pak budu věnovat srovnání dvou Sarkozyho prezidentských kampaní v letech 2007 a 2012. Na základě počítačové analýzy textu metodou spoluvýskytu slov se pokusím vytvořit schéma role imigrace v jednotlivých kampaních. Cílem této diskurzivní analýzy bude srovnat daná schémata, zjistit v čem se liší nebo naopak shodují a poukázat na jejich klíčové body. V závěru bych pak ráda zodpověděla otázku, jakou roli

hrála imigrační otázka v jednotlivých kampaních a zda došlo v Sarkozyho rétorice k nějaké významné změně.

Základní literatura (10 nejdůležitějších titulů):

Knihy:

Ariès, Paul. *Misère du Sarkozysme: Cette droite qui n'aime pas la France*. Lyon: Parangon/Vs, 2005.

Calvet, Louis-Jean, a Véronis Jean. *Les mots de Nicolas Sarkozy*. Paris: Seuil, 2008.

Čechovský, Marek. „Fenomén (i)migrace a imigrační politika Evropské unie.“ *Doktorská disertace*, Masarykova univerzita v Brně, 2010.
http://is.muni.cz/th/8653/fss_d/Disertacni_prace_Fenomen_i_migrace_a_imigracni_politika_EU_Cechovsky_Marek_8653.txt.

Darrigrand, Mariette. *Ces mots qui nous gouvernent : abécédaire de la France sarkozienne*. Paris: Bayard, 2008.

Lequin, Yves et al.. *Histoire des étrangers et de l'immigration en France*. Madrid: Larousse, 2009.

Maarek, Philippe J. et al., *La communication politique de la présidentielle de 2007: Participation ou représentation?* Paris: L'Harmattan, 2009.

Mayaffre, Damon *Nicolas Sarkozy: Mesure et Démesure du discours - 2007 et 2012*. Paris: Presses de Sciences Po, 2012.

Internetové zdroje:

Univerzitní stránky Jeana Véronise „Discours 2007: Les discours des présidentiables.“
<http://sites.univ-provence.fr/veronis/Discours2007/>.

Le Monde. „Explorez tous les discours de Nicolas Sarkozy depuis 2004.“
http://www.lemonde.fr/election_presidentielle_2012/visuel/2012/03/06/explorez-tous-les-discours-de-nicolas-sarkozy-depuis-2004_1652564_1471069.html.

Direction de l'information légale et administrative. „Vie publique : au coeur du debat publique.“ <http://www.vie-publique.fr/>.

Podpis studenta a datum

Schváleno

Datum

Podpis

Vedoucí bakalářského semináře

Garant oboru

Obsah

ÚVOD.....	2
1. IMIGRACE VE FRANCII	10
2. NICOLAS SARKOZY	12
3. ROLE IMIGRAČNÍ OTÁZKY V SARKOZYHO PREZIDENTSKÝCH KAMPAŇÍCH.....	19
3.1 <i>Prezidentská kampaň roku 2007.....</i>	<i>19</i>
3.2 <i>Prezidentská kampaň roku 2012.....</i>	<i>27</i>
3.3 <i>Komparace role imigrační otázky v letech 2007 a 2012.....</i>	<i>34</i>
ZÁVĚR	40
RESUME	42
POUŽITÁ LITERATURA.....	44
SEZNAM PŘÍLOH.....	46
PŘÍLOHY	47

Úvod

Francie je tradičně zemí otevřenou imigrantům. Tato skutečnost vyplývá z její koloniální minulosti, ale také ze způsobu, jakým Francouzi vnímají koncepci národa. V jejich pojetí jsou národ a národnost mnohem více spojeny s francouzským teritoriem. Důležitější než pouhá pokrevní příbuznost je pro občany Francie jejich kultura a společné hodnoty. V současné době však ve francouzské společnosti sílí přesvědčení, že jejich integrační systém přestal fungovat. Francouzi se v posledních letech čím dál víc obávají o svou osobní bezpečnost, národní identitu a po vypuknutí ekonomické krize v roce 2008 i o své zaměstnání. V důsledku těchto nálad se některé skupiny francouzské společnosti negativně vymezují vůči imigrantům.

Výběr tématu imigrační problematiky byl motivován především jeho celospolečenským významem, aktuálností a dosahem. Část Francouzů se cítí být domnělým nadměrným přílivem imigrantů ohrožena a obyvatelstvo se tím polarizuje. Na jedné straně stojí francouzská společnost tradičně otevřená imigračním proudům, na straně druhé se profiluje komunita snažící se tyto toky omezit. Debaty o národní identitě se tak staly silným politickým tématem. Oba tábory tedy usilují o zachování francouzských tradic, každý však z jiné perspektivy.

Cílem práce je na základě diskursivní analýzy Sarkozyho předvolebních prezidentských projevů najít odpověď na tyto výzkumné otázky spojené s tématem imigrace: V jakém kontextu využíval Sarkozy imigrační otázku ve svém předvolebním diskurzu? Je možné vysledovat změnu jejího významu v rámci dvou po sobě jdoucích prezidentských kampaní? Odpověď na tyto otázky bude vycházet z diachronní komparace Sarkozyho předvolebních projevů z kampaní v letech 2007 a 2012.

Hypotézou práce je, že imigrační otázka se v Sarkozyho předvolebních projevech vyskytovala a její konotace byla negativní. Dále se domnívám, že význam této otázky kampani roku 2012 oproti roku 2007 výrazně vzrostl. Tato hypotéza je založena na předpokladu, že v reakci na zvyšující se obavy Francouzů z důsledků imigrace, jež byly umocněny nepokoji na pařížských předměstích v roce 2005, a s přihlédnutím k politické historii Nicolase Sarkozyho se tento kandidát nemohl imigrační otázce ve svých předvolebních projevech vyhnout. S ohledem na kandidátovo potenciální voličstvo, za něž lze považovat spíše konzervativně pravicovou střední třídu, jež se cítí imigranty ohrožena, usuzuji, že konotace slova imigrace bude spíše negativní.

Kvůli neblahým důsledkům ekonomické krize, vytvářející společenské napětí, pak dle mého názoru význam této otázky vzrostl.

Práce je rozdělena na dvě hlavní části, a to na teoretickou a praktickou část. Teoretická část se nejdříve věnuje imigraci ve Francii po druhé světové válce a ukazuje vývoj jak politického, tak společenského postoje k této otázce. Následně se zabývá Sarkozyho řečnickým stylem, charakterizuje hlavní témata jeho projevů a specifikuje základní znaky jeho rétoriky. V hlavní části práce prezentuji výsledky analýzy Sarkozyho předvolebních projevů v roce 2007 a 2012 metodou počítačové textové analýzy spoluvýskytu slov. Díky této metodě jsem získala schémata znázorňující vztahy mezi padesáti nejfrekventovanějšími slovy v Sarkozyho projevech. Rozborem těchto schémat se zabývám ve třech kapitolách této části. První kapitola je zaměřena na analýzu role slova „imigrace“ v prezidentské kampani roku 2007, druhá kapitola se pak věnuje analýze slova „imigrace“ v Sarkozyho kampani v roce 2012. V obou případech je nejprve celé schéma popsáno a vysvětleno, následně je analyzováno postavení „imigrace“ a její vazby k ostatním slovům. Třetí kapitola shrnuje dílčí závěry předchozích dvou kapitol a na jejich základě se snaží určit roli a vývoj slova „imigrace“ v Sarkozyho prezidentských kampaních.

Při psaní práce jsem využívala primární i sekundární zdroje, které byly vzhledem k aktuálnosti a popularitě tématu dostačující. Použité prameny jsem rozdělila do tří kategorií. První skupinou byly primární francouzské prameny, tedy originální přepisy Sarkozyho kandidátských projevů v elektronické podobě. Projevy kampaně roku 2007 byly získány prostřednictvím webových stránek Jeana Véronise, profesora lingvistiky a informatiky na Université de Provence v Marseille, který se dlouhodobě zabývá rozborem politických diskurzů.¹ Projevy z kampaně roku 2012 pak byly staženy z oficiálních stránek úřadu francouzského premiéra zaměřených na informování občanů o veřejnoprávním dění.²

Druhou skupinou byly zdroje vztahující se k metodologii. K výběru metody této práce mě inspirovala kniha francouzského autora Damona Mayaffra, která se zabývá rozborem Sarkozyho předvolebních projevů.³ Mayaffre v této knize popisuje techniku kvantitativní lingvistické analýzy spoluvýskytu slov, jež umožňuje zobrazit vztahy mezi

¹ „Discours 2007. Les discours des présidentiables“, Jean Véronis, <http://sites.univ-provence.fr/veronis/Discours2007/> (staženo dne 20. 3. 2013).

² „Vie publique : au coeur du debat publique“, Direction de l'information légale et administrative, www.vie-publique.fr (staženo 20. 4. 2013).

nejfrekventovanějšími slovy v textu a pochopit tak tematickou strukturu zkoumaných projevů. Podobnou metodou se v českém prostředí zabývá sociolog Martin Hájek, jehož odborné články byly základem pro pracovní postup této práce.⁴

Třetí skupinou zdrojů byla sekundární literatura zabývající se Sarkozyho řečnickým stylem a imigrační problematikou ve Francii. Pro teoretické zpracování Sarkozyho rétorického stylu byla zásadní, již jmenovaná Mayaffreova publikace „*Nicolas Sarkozy : Mesure et démesure du discours (2007 – 2012)*“, zabývající se rozбором Sarkozyho projevů v jeho prezidentských kampaních. Tato monografie obsahovala jak tematický, tak lingvistický rozbor Sarkozyho proslovů, jenž se stal těžištěm teoretické části této práce. Přínosným zdrojem pro pochopení francouzské imigrační otázky byl sborník Yvese Lequina. Tato publikace přehledně shrnuje vývoj imigrační problematiky od dob prvního osídlení francouzského území až k funkčnímu období Nicolase Sarkozyho na ministerstvu vnitra.⁵

Metodologie

Politické projevy odnepaměti ovlivňují postoj společnosti k diskutovaným problémům. Ačkoliv nelze přesně určit, zdali to jsou politici, kteří reflektují společenské problémy, anebo naopak společnost přebírá jejich témata, politické diskurzy ovlivňují a formují společenskou realitu. Jak říká Thomasův teorém: „Jestliže je určitá situace lidmi definovaná jako reálná, pak je reálná ve svých důsledcích.“⁶ V této práci se tedy zabývám diskurzivní realitou, kterou vytvořil prezidentský kandidát Sarkozy během svých předvolebních kampaní.

Práce představuje výstupy primárního výzkumu provedeného diachronní diskurzivní analýzou. Použitou metodou je počítačová textová analýza spoluvýskytu slov, která umožňuje lingvistický rozbor rozsáhlých dat. Její výhodou je, že tato „... induktivně orientovaná počítačová textová analýza... předpokládá [výzkumníkovu] minimální znalost textů, které vstupují do analýzy, a snaží se explorativním způsobem zjistit jejich strukturní charakteristiky nebo vzorce, které se v nich objevují.“⁷

³ Damon Mayaffre, „*Nicolas Sarkozy : Mesure et démesure du discours (2007 – 2012)*“ (Paris: Presses de Sciences Po, 2012).

⁴ Martin Hájek, „Počítačová textová analýza metodou sledování spoluvýskytů slov“, *Data a výzkum-SDA info* 4, č. 1 (2010): 19-37.

⁵ Yves Lequin et al., *Histoire des étrangers et de l'immigration en France* (Madrid: Larousse, 2009).

⁶ William I. Thomas a Dorothy S. Thomas, *The child in America: Behavior problems and programs*. New York: Knopf, 1928, 572.

⁷ Hájek, „Počítačová“, 23.

V prvním kroku výzkumu byla určena data potřebná k pozdější analýze. V tomto případě se jednalo o Sarkozyho kandidátské projevy v prezidentských kampaních v letech 2007 a 2012. Kampaně byly vymezeny dnem oficiálního vyhlášení jeho kandidatury (tzn. 14. 1. 2007, resp. 15. 2. 2012) a dnem oznámení výsledků prezidentských voleb (6. 5. 2007, resp. 6. 5. 2012).⁸

Dalším krokem výzkumu bylo získání a shromáždění projevů do dvou textových souborů dle data jejich přednesení. Zdrojem pro projevy kampaně roku 2007 byly získány prostřednictvím webových stránek lingvisty Jeana Véronise.⁹ Projevy z kampaně roku 2012 pak byly staženy z oficiálních stránek úřadu francouzského premiéra zaměřených na informování občanů o veřejnoprávním dění.¹⁰ V obou případech se jednalo o přepis Sarkozyho monologických projevů (*déclaration*).

Shromážděné projevy jsem analyzovala na základě metody sledování spoluvýskytu slov v textu. Tato metoda byla podrobně popsána sociologem Martinem Hájkem, jehož pracovního postupu jsem se při výzkumu držela.¹¹ Analýza byla rozdělena na dvě fáze. První se opírala o kvantitativní rozbor textu za použití počítačových programů a druhá byla založena na kvalitativní analýze výsledků získaných kvantitativní analýzou.

V kvantitativní části analýzy jsem pracovala se třemi počítačovými programy. Prvním programem vstupujícím do analýzy byl TextStat, který zjišťuje frekvenci slov v textu. Druhým byl program COOA, vyvinutý Hájkem pro účely této metody a vytvářející matice vzdáleností mezi slovy. Třetím byl statistický program SPSS, který umožňuje vizualizaci matic spoluvýskytu slov jejich převedením do dvourozměrného grafu.

V kvalitativní části analýzy jsem pak získané grafy interpretovala.¹² Tato interpretační část vyžadovala, abych se vrátila zpět k Sarkozyho projevům a skrze ně pochopila vztahy znázorněné ve schématech.

⁸ Sarkozy pronesl v obou kampaních v den vyhlášení volebních výsledků projev, který byl do analýzy také zakomponován.

⁹ Jean Véronis je profesor lingvistiky a informatiky na *Université de Provence* ve Francii a dlouhodobě se zabývá rozбором politických diskurzů. Viz „Discours 2007. Les discours des présidentiables“, Jean Véronis, <http://sites.univ-provence.fr/veronis/Discours2007/> (staženo dne 20. 3. 2013).

¹⁰ „Vie publique : au coeur du debat publique“, Direction de l'information légale et administrative, www.vie-publique.fr (staženo 20. 4. 2013).

¹¹ Hájek, „Počítačová“ 19-37.

¹² Výsledek kvantitativní části výzkumu v této práci nazývám *schéma*, popř. *graf*.

Konkrétní metoda práce

Sarkozyho kandidátské projevy jsem nejprve rozdělila do dvou skupin dle data jejich přednesení. Vznikly tím dva datové soubory, tak zvané textové korpusy, obsahující v prvním případě projevy roku 2007 (dále korpus 2007), v druhém projevy roku 2012 (dále korpus 2012). Veškeré kroky, jež budu dále popisovat, jsem provedla nejprve na korpusu 2007, následně na korpusu 2012.

Cílem práce je na základě porovnání těchto dílčích dat určit vývoj a roli imigrační otázky v Sarkozyho předvolebních projevech ve dvou po sobě jdoucích kampaních.

Textové korpusy bylo nejprve třeba upravit tak, aby jejich struktura umožňovala pozdější rozbor. Proto bylo nutné původní projevy rozdělit na kontextové jednotky, v tomto případě na věty. Jak říká Hájek: „Přirozenou kontextovou jednotkou je věta, odstavec či celý článek/rozhovor, umělou jednotkou může být určitý počet slov, vět, odstavců nebo oblast mezi specifickými znaky... Analyticky nejoblíbenější kontextovou jednotkou je proto věta (text mezi dvěma tečkami), resp. několik vět, z toho důvodu, že věta většinou vyjadřuje jednotlivou myšlenku a několik vět se vztahuje k určitému argumentu.“¹³

V dalším kroku jsem odstranila francouzskou diakritiku, která by v programu COOA, vytvořeném pro použití v českém prostředí, mohla působit chyby. Specifikem, zohledněným při práci s francouzským textem, byla nutnost rozpojit slovní vazby, které byly spojeny apostrofem. Tyto útvary by v analýze působily jako svébytná slova, čímž by uměle měnily logiku textu.¹⁴

Takto upravený text jsem vložila do programu TextStat, jenž vytvořil frekvenční slovník celého korpusu. Vzhledem k povaze cílů výzkumu jsem ze všech vygenerovaných slov vybrala 150 nejfrekventovanějších podstatných jmen, s nimiž jsem dále pracovala.¹⁵ Nejprve jsem vytřídila příliš obecné výrazy.¹⁶ Následně jsem u zbylých slov zkoumala, zdali se v textu neobjevují v diametrálně odlišném kontextu, a

¹³ Hájek, „Počítačová textová“, 27. Kvůli požadavku, aby věta měla podobu „textu mezi dvěma tečkami“ jsem vykřičníky a otazníky nahradila tečkou, následně jsem manuálně zkontrolovala, jestli se v textu nevyskytují tečky, značící něco jiného než ukončení věty (například číslice).

¹⁴ Příklad: slovo „dítě“ – *enfant* – by se mohlo vyskytovat v těchto dvou podobách: *l'enfant* a *d'enfant*. Přestože význam je rozdílný pouze v kontextových nuancích, v naší analýze by tyto termíny vystupovaly jako dvě zcela odlišná slova.

¹⁵ Specifikem této metody je, na rozdíl od postupu při kvalitativních obsahových analýzách, schopnost vytvořit slovník zkoumaných termínů *aposteriorním způsobem*, tedy na základě dat. Viz Václav Čepelák, „Analýza biografických vyprávění pamětníků s užitím počítačové textové analýzy“ (diplomová práce, Univerzita Karlova v Praze, 2012), 40, 93.

pokud ano, tato slova jsem od sebe odlišila.¹⁷ Na závěr jsem pod jeden výraz spojila slova se stejným slovním kořenem. Touto technikou jsem získala finální slovník s padesáti slovy.¹⁸

Vytvořený slovník měl formu prostého textového dokumentu s padesáti řádky, přičemž na každém řádku se nacházela skupina slov se společným kořenem slova. V následujícím kroku byl slovník spolu s korpusem vložen do programu COOA nastaveného na funkci generující matice spoluvýskytu slov (*word co-occurrence*). Před samotnou analýzou spoluvýskytu slov v tomto programu bylo nutné vybrat její parametry, tedy kontextovou jednotku a koeficient podobnosti. Při odlišné velikosti kontextových jednotek lze dospět k jiným výsledkům, a proto jsem za kontextovou jednotku zvolila souvislý a logicky ucelený úsek textu o délce pěti a deseti vět. V další fázi analýzy jsem na základě statistických výsledků z programu SPSS zjistila, že desetivětá kontextová jednotka lépe zobrazuje realitu zkoumaných projevů.¹⁹ Schéma s desetivětou jednotkou jsem proto nazvala „hlavní“ a schéma s pětivětou jednotkou „podpůrné“. Kvalitativní průzkum byl prováděn na základě hlavního schématu, ale v případě nejasností jsem pracovala i s druhým schématem podpůrným.

Při výběru výpočetního koeficientu jsem pak na základě doporučení literatury vybrala Jaccardův koeficient.²⁰ Výstupem z tohoto programu byla padesátimístná matice, jež v sobě nesla informaci o tom, jak často se každé ze zkoumaných padesáti slov vyskytovalo ve vzájemné blízkosti s ostatními.

Finálním krokem kvantitativní části analýzy bylo převedení získaných matic do výsledného schématu. Toto bylo provedeno za pomoci statistického programu SPSS, jenž je schopen vizualizovat vložené matice technikou mnohorozměrného škálování.²¹

¹⁶ Mezi taková slova patřila mj. následující: „muž“ (*homme*), „žena“ (*femme*), „lidé“ (*gens*)

¹⁷ Mezi mnohoznačná slova patřila například „politika“ – ve francouzském originále se jedná o slovo *politique*, které může znamenat jak „politiku“, tak přídatné jméno „politický“. Jednotlivé případy byly v textu odlišeny. Slovo „politický“ bylo označeno *_politique*, zatímco podstatné jméno zůstalo v původní podobě. Tak bylo zajištěno, že do analýzy vstoupí pouze podstatná jména.

¹⁸ Jak Hájek uvádí, padesát slov je ideální počet slov na základě výzkumných zkušeností a také kvůli zobrazovacím možnostem grafu. Viz Hájek, „Počítačová“, 24-25.

¹⁹ Touto jednotkou byl stres, který je ke každému schématu generován programem SPSS. Jak Čepelák vysvětluje: „Kvalita vizualizace je v mnohorozměrném škálování poměřována s pomocí míry stresu, tj. rozdílu mezi mírou nepodobnosti v původním mnohorozměrném prostoru a vzdáleností ve vizualizovaném prostoru dvojrozměrném.“ Viz Václav Čepelák, „Analýza biografických vyprávění pamětníků s užitím počítačové textové analýzy“ (diplomová práce, Univerzita Karlova v Praze, 2012), 52, 93.

²⁰ Jaccardův koeficient podobnosti pracuje na základě „rovnice: $S(x, y) = a / (a + b + c)$, kde x, y jsou proměnné (daná slova), a je počet společných výskytů x a y v korpusu, b je počet samostatných výskytů x v korpusu a c je počet samostatných výskytů y v korpusu“ viz Hájek, „Počítačová“, 27.

²¹ Mnohorozměrné škálování je: „...statistická metoda, která umožňuje vícerozměrný prostor zredukovat do dvou dimenzí.“ Viz Čepelák, „Analýza“, 22.

Princip vizualizace je takový, že program nejdříve vytvořil ze zadaných matic trojrozměrné těleso, které reálně zobrazovalo vazby mezi slovy. Útvar byl následně programem transformován do dvojrozměrného obrazu, který se zobrazil ve výsledném schématu. Tímto krokem byla ukončena kvantitativní část analýzy textu.

Následujícím krokem výzkumu bylo zahájení kvalitativní části textové analýzy. Jak Hájek uvádí, schéma nelze interpretovat „přirozeně“, jelikož blízkost zobrazených slov v grafu nemusí vždy znamenat jejich kontextovou blízkost v textu.²² Proto bylo pro pochopení získaných výsledků nutné vrátit se k Sarkozyho projevům a porovnat vazby zobrazené v grafech s těmi, jež lze nalézt v textu.

Cílem tohoto rozboru bylo najít celky, tedy skupiny slov, jež se vážou k jednomu společnému tématu. Určení těchto celků závisí pouze na výzkumníkově chápání textu, stejně jako jejich počet. Nicméně, jak uvádí Mayaffre, v ideálním případě by měly být v grafu k nalezení čtyři tematické skupiny se vzájemně protikladnými významy.²³

V první fázi kvalitativní analýzy bylo tedy nutné nejprve najít a označit střed grafu (nejfrekventovanější slovo, popř. skupina slov). Tímto bodem jsem pak vedla dvě přímky, směřující od středu grafu ven, čímž jsem se snažila najít kruhové výseče, které by obsahovaly slova, vztahující se ke stejnému kontextu. V momentě, kdy jsem nabyla dojmu, že jsem našla odpovídající skupinu slov, jsem jejich kontexty ověřila přímo v textu. Než bylo možné určit, které výrazy spolu opravdu souvisí, bylo nutné tuto proceduru několikrát zopakovat. Pro hlubší pochopení vztahů mezi slovy jsem srovnávala schémata zobrazující projevy stejného roku, avšak pracující s rozdílnými kontextovými jednotkami (pět a deset vět). Díky této komparaci jsem poznala, která slova spolu opravdu souvisí (v obou kontextových jednotkách se vyskytovala ve vzájemné blízkosti), a naopak, u kterých slov je jejich význam třeba ještě dohledat. Hlavním vodítkem při analýze zkoumaného schématu byla blízkost daného slova ke středu (kde se mají tendenci sdružovat nejvíce frekventovaná slova) a dále pak jeho vzájemná poloha s ostatními slovy vyskytujícími se v grafu.

Při analýze je také důležité vzít v potaz, že výrazy s nižší frekvencí mění se změnou kontextové jednotky svou pozici, jelikož mají slabší vazby k ostatním slovům. Zároveň ale i velmi frekventovaná slova se mohou v grafech pohybovat, pokud se

²² „Hájek, „Počítačová“, 30.

²³ Příkladem „protikladného významu“ může být například existence ekonomické a ne-ekonomické oblasti, mezinárodní versus národní politika a podobně. Viz Mayaffre, „Mesure“, 36.

v textu nacházejí ve dvou či více rozdílných významech. Tyto nuance je třeba během interpretace schémat odhalit přímo v korpusu.

1. Imigrace ve Francii

Francie si již v 19. století vysloužila pověst země otevřené imigrantům. Ačkoliv jiné evropské země zažily období, kdy se jejich obyvatelé z různých důvodů uchýlovali do emigrace, francouzské společnosti se tento trend vyhnul. Naopak se vzhledem ke svým rozsáhlým koloniím musela vyrovnávat s příchody nových a nových imigrantů, kteří přišli do Francie jednak krátkodobě za prací, mnohdy ale s cílem se natrvalo usadit.²⁴ Ve francouzském tradičním pojetí je otevřenost vůči imigrantům, kteří jsou vnímáni jako lidé v nouzi, téměř morální povinností Republiky [Francie je nazývána „azylovou zemí“ (*terre d'asile*)], nicméně v posledním desetiletí je její reputace předmětem společenského sporu. Francouzská komunita se tak zdá být na počátku druhého tisíciletí rozdělena na zastánce proimigračního přístupu a na ty, již se cítí příchodem přistěhovalců ohroženi. Zásadní spor o budoucí směřování země galského kohouta probíhá i na politické scéně, na níž právě imigrační otázka hraje zásadní roli. Následující kapitola se proto blíže zabývá vývojem přistěhovalecké problematiky ve Francii po druhé světové válce.²⁵

Po druhé světové válce se Francie nacházela ve velmi složité ekonomické situaci, jelikož v rozvráceném hospodářství chyběly lidské zdroje pro nezbytnou rekonstrukci státu. Proto byla v listopadu 1945 založena Národní imigrační kancelář (*Office national d'immigration* – dále jen ONI), jejímž cílem bylo zajistit potřebnou pracovní sílu a napravit demografický vývoj země. Dle prvních poválečných odhadů potřebovala metropolitní Francie pět milionů nových pracovníků. Přes počáteční optimistické předpovědi se jich ale do země podařilo přilákat jen 500 tisíc.

V dalších letech, během *Trente glorieuses*, vzrostla poptávka zaměstnavatelů natolik, že začalo spontánně docházet k enormnímu příchodu pracovníků, kvůli čemuž možnosti státní kontroly výrazně klesly. Vzhledem k rostoucímu počtu neoprávněných residentů na francouzském území se v roce 1962 národní vláda rozhodla svolit k tzv. regularizacím (*régularisations*), díky nimž mohli ti, již ve Francii měli stálé

²⁴ Yves Lequin, "*Histoire des étrangers et de l'immigration en France*", Yves Lequin et al. (Madrid: Larousse, 2009): 16-20.

²⁵ Yves Lequin, "Travail immigré, Français de papier" in *Histoire des étrangers et de l'immigration en France*, Yves Lequin et al. (Madrid: Larousse, 2009): 266-270.

zaměstnání, požádat o zpětné uzákonění svého pobytu. Ročně bylo uděleno zhruba 10 tisíc retrospektivních povolení k práci a pobytu.²⁶

Prvním ropným šokem v roce 1973 bylo ukončeno období poválečné konjunktury. Hospodářská krize navýšila počet migrantů stěhujících se z globálního jihu na sever za prací.²⁷ Nový fenomén zcela změnil vnímání imigrační problematiky nejen z pohledu veřejnosti, ale také z pohledu francouzských politiků. S prohlubováním ekonomické krize začala být praktikována tzv. politika návratu. V praxi to znamenalo, že ti, kteří se rozhodli k dobrovolnému odchodu z Francie, byli finančně odměněni, zatímco legální příchod do země byl značně omezen.

S nástupem Françoise Mitterranda do prezidentské funkce a se socialisty ve vládě získala imigrační politika opět jiné dimenze. V první polovině 80. let se do středu zájmu legislativních orgánů dostala potřeba zrovnoprávnit pracovní podmínky imigrantů a posílit ochranu jejich lidských práv. Souběžně s národními pro-imigrantskými aktivitami ale získávala na regionální úrovni podporu Národní fronta, jež usilovala o výrazné omezení vstupu přistěhovalců do země a kritizovala nefunkčnost francouzského asimilačního systému.

V konsekvenci geopolitických změn konce 80. let a jejich důsledků se v 90. letech opět dostala přistěhovalecká problematika do společenské debaty. Deklarovaným cílem ministra vnitra Pasqua se stalo dosažení nulové imigrace (*immigration zéro*), což ale vzhledem k evropským normám nebylo možné provést.²⁸

V roce 2002 na tento post v pravicové vládě Jeana-Pierra Raffarina nastoupil Nicolas Sarkozy. Sarkozyho vize francouzské imigrační politiky byla zosobněna v jeho sloganu „Ano – zvolené imigraci, ne – imigraci trpěné“ (*Oui à l'immigration choisie, non à l'immigration subie*), který prosazoval i ve své předvolební prezidentské kampani, kterou se tato práce zabývá.²⁹

²⁶ Catherine Wihtol de Wenden, „Une tentative de politique de l'immigration“ in *Histoire des étrangers et de l'immigration en France*, Yves Lequin et al. (Madrid: Larousse, 2009): 450-453.

²⁷ Yves Lequin, „La mosaïque France (de 1945 à nos jours)“ in *Histoire des étrangers et de l'immigration en France*, Yves Lequin et al. (Madrid: Larousse, 2009): 383.

²⁸ Catherine Wihtol de Wenden, „Une logique de fermeture, doublée de la question de l'intégration“ in *Histoire des étrangers et de l'immigration en France*, Yves Lequin et al. (Madrid: Larousse, 2009): 469-478.

²⁹ Ibid. „Une logique“, 490-495.

2. Nicolas Sarkozy

Nicolas Sarkozy se narodil 28. února 1955 v Paříži. V roce 1978 promoval na právnické univerzitě a následující tři roky studoval politické vědy. Svou politickou kariéru započal již ve svých 22 letech, kdy úspěšně kandidoval do zastupitelstva Neuilly-sur-Seine, bohatého předměstí Paříže. V roce 1983, tedy o pouhých šest let později, byl v tomtéž městě zvolen starostou. Do celostátní politiky se poprvé dostal po získání poslaneckého mandátu v roce 1988 za stranu pravicově konzervativní Sdružení pro republiku (*Rassemblement pour la République* – dále jen RPR).³⁰ Ve vládě Jacquese Chiraca zastával post ministra financí (1993 – 1995), následně pak období let 2002 – 2007 působil střídavě na ministerstvu vnitra a financí.³¹ Do veřejného povědomí se ale nejvýrazněji zapsal v roce 2005 jako ministr vnitra, když na pařížských předměstích protestovala mládež z původně imigrantských rodin proti údajné vraždě dvou mladíků policií. Demonstrace se ale zvrhly ve výtržnosti, jejichž symbolem se staly ulice plné hořících aut. Sarkozy se v této krizové situaci projevil jako nekompromisní politik, jelikož policii nařídil proti protestujícím tvrdě zasáhnout.³² Za vrchol jeho dosavadní politické kariéry lze považovat úspěšnou kandidaturu na prezidenta Francouzské republiky v roce 2007. Naopak jeho nezvolení v roce 2012 je v kontextu historie V. republiky chápáno jako neúspěch, jelikož se - po prohře Valéry Giscarda d'Estainga v roce 1981 - stal teprve druhým prezidentem-kandidátem, jenž nebyl zvolen pro druhé funkční období.

2.1 Sarkozysmus jako rétorický styl

Rétorika Nicolase Sarkozyho vždy vzbuzovala emoce, ať už u jeho příznivců či odpůrců. Během jeho politického působení se dokonce vyvinul svébytný pojem „sarkozysmus“ (*sarkozysme*), označující jak jeho řečnický styl, tak jeho politické myšlenky a způsob mediálního sebe prezentování.

Před analýzou sarkozysmu jakožto specifického politického vyjadřování je tedy třeba osvětlit i jeho další významy. Pojem samotný je totiž dosti vágní, a proto se jeho

³¹ „Nicolas Sarkozy : Président de la République française“, Élysée : Présidence de la République, <http://www.elysee.fr/president/la-presidence/le-president-de-la-republique/nicolas-sarkozy.482.html> (staženo 15. 12. 2011).

³² „Chirac vyzval k uklidnění situace na předměstí Paříže“, *BBC*, http://www.bbc.co.uk/czech/worldnews/story/2005/11/051102_france_riot_1430.shtml (staženo 15. 12. 2011).

charakter mění podle konkrétních potřeb autora. Levicový politolog Paul Ariès, chápe sarkozysmus jako ideologický směr, jenž přesahuje Sarkozyho osobu a slouží jako prostředek importace světové konzervativní revoluce do francouzského prostředí.³³ Tento úhel pohledu nevyklučuje ani Pierre Musso, tvůrce pojmu sarkoberlusconismus, ale vnímá jej spíše jako politickou komunikaci za využití manažerských technik, jež se k voličstvu dostává skrze strategickou mediální prezentaci.³⁴ Pojmovou nevyhraněnost zkoumaného termínu dokládá také krátký novinářský článek „Co je to sarkozysmus?“ (*Qu'est-ce que le sarkozysme?*), seznamující čtenáře s názory současných francouzských osobností na toto téma. Najdeme zde vysvětlení sarkozysmu jako moderního bonapartismu, či pravicového mitterandismu.³⁵

V rámci této práce vnímám pojem „sarkozysmus“ jako rétorický styl prezidentského kandidáta Nicolase Sarkozyho v letech 2007 a 2012. Nejprve je ale třeba si definovat jeho základní rysy.

Nejčastějšími tématy Sarkozyho projevů jsou především práce a bezpečnost, přičemž oba motivy jsou dále rozvíjeny do hlubších kontextů. Častým prvkem je výrazná ideologizace jeho proslavů prostřednictvím morální argumentace, během níž je apelováno na posluchačovy dobré mravy. Jak uvádí Mayaffre, na rozdíl od většiny prezidentů V. republiky, již se na diskurzivní úrovni drželi státoprávní roviny (vyjadřovali se z pozice šéfa armády, strážce ústavy apod.), Sarkozy se ve svých projevech snažil přiblížit běžnému člověku. Mluvil přímo a jasně, díky čemuž byl schopen intenzivněji působit na emoce svého publika.³⁶ Kvůli časté prezentaci vlastních stanovisek v opozici názorů ostatních vyznívala jeho rétorika poměrně bojovně.³⁷ Nejvýraznějším rysem jeho projevů byly ale řečnické otázky, jež jsou při jeho rétorických vystoupeních nadužívány.³⁸

Předpokládat, že projevy prezidentského kandidáta jsou pouze jeho vlastním dílem, by bylo mylné. Sarkozy byl během obou kampaní obklopen týmem expertů a poradců, kteří se podíleli nejen na tvorbě jeho politických prohlášení, ale také na jeho

³³ Paul Ariès, *Misère du Sarkozysme : Cette droite qui n'aime pas la France* (Lyon: Paragon/Vs, 2005): 5-9.

³⁴ Pierre Musso, „Manuscrit auteur“, *Le Temps des Médias* 10 (2008): 3-4, http://hal-institut mines telecom.archives_ouvertes.fr/docs/00/47/96/00/PDF/article_histoire_des_medias.pdf (staženo 20. 3. 2013): 3-4.

³⁵ „Qu'est ce que le sarkozysme“, *Le Point.fr*, http://www.lepoint.fr/actualites_politique/2007-05_10/qu'est-ce-que-le-sarkozysme/917/0/182519 (staženo 25. 4. 2013).

³⁶ Damon Mayaffre, „*Nicolas Sarkozy : Mesure et démesure du discours (2007 – 2012)*“ (Paris: Presses de Sciences Po, 2012): 88.

³⁷ *Ibid.*, 248.

³⁸ *Ibid.*, 237.

image a programu. Za jakousi šedou eminenci bývá považován Henri Guiano. Vystudovaný ekonom, spoluvůrce Chiracovy prezidentské vítězné kampaně v roce 1995, se stal Sarkozyho poradcem během jeho první kandidatury. Vyhrané volby mu pak zajistily stálé místo v prezidentově nejužším týmu poradců. Guianovi byla přičítána zodpovědnost za Sarkozyho kontroverzní odkazy na francouzské historické osobnosti, jež se svým étosem podle některých kritiků k pravicovému kandidátovi nehodily.³⁹

2.1.1 Hlavní témata

Jak bylo řečeno, nosným tématem Sarkozyho projevů jsou práce a bezpečnost. Ve spojitosti s prací se Sarkozy prezentuje jako ochránce těch, „kteří pracují tvrdě a vstávají brzo“, ale přesto mají potíže zabezpečit své rodiny. Za svůj hlavní cíl si proto vytyčil „osvobodit práci“ (*libérer le travail*), jež je svázána 35hodinovou týdenní pracovní dobou. Prezidentský kandidát za UMP tvrdil, že Francouzi mají od jejího uzákonění sice více volného času, vydělávají si ale podstatně méně peněz, což se s heslem „pracovat více, abychom vydělávali více“ (*travailler plus pour gagner plus*) snažil změnit.⁴⁰

Druhým nejdůležitějším tématem je bezpečnost. Sarkozy se k této problematice vyjadřoval už za svého působení na ministerstvu vnitra, především během pařížských nepokojů v roce 2005. Na této otázce si pak založil svou další politickou kariéru. Sarkozyho častým výrazem bylo slovo *insécurité*, jež lze přeložit jako „nejistota“ nebo „nebezpečnost“, a to především ve smyslu zvýšené míry kriminality. Tento motiv byl spojen s požadavkem na „znovunastolení pořádku“ (*restauration de l'ordre*) a „upevnění autority“ (*affirmation de l'autorité*).

Ať už se Sarkozy zabýval jakoukoliv problematikou, jeho proslovy byly vždy velmi emotivní.⁴¹ Při popisu konfliktu policie s výtržníky barvitě vylíčil tragické následky násilností, vyjadřoval lítost nad škodami, které byly způsobeny. Sarkozyho projevený soucit měl za úkol zjemnit obraz tvrdého a nesmlouvavého politika, zároveň ale posílit jeho pozici jako garanta francouzské bezpečnosti. Ve svých proslovech spíše než na odborné argumenty kladl důraz na morální aspekty a tak zvaný. „zdravý rozum“

³⁹ Jedná se např. o Johanku z Arku, Léona Bluma (levicový premiér v meziválečném období) nebo Jeana Jaurèse (zakladatel první Francouzské socialistické strany). Viz „Henri Guaino“, *La République des Lettres*, <http://www.republique-des-lettres.fr/10133-henri-guaino.php> (staženo 4. 5. 2013).

⁴⁰ Donatella Campus a Sofia Ventura, „L'image et la communication de Nicolas Sarkozy: tradition ou innovation?“ in *La communication politique de la présidentielle de 2007: Participation ou représentation?*, Philippe J. Maarek et al. (Paris: L'Harmattan, 2009), 43-44.

⁴¹ Mayaffre, „Mesure“, 72-76.

(*bons sens*, popř. *sens commun*) svých spoluobčanů, což jeho vyjadřování značně ideologizovalo.⁴²

Při rozboru Sarkozyho řečnických témat nelze vynechat fenomén triangulace projevů jeho politických konkurentů. Tato technika vychází z teorie politického marketingu a jejím cílem je dostat se do ideologického prostoru rétorického konkurenta.⁴³ Klasickým případem využívání této metody se ukázala být prezidentská kampaň v roce 2007. Tehdy byl pravicový kandidát socialisty osočován z „vykrádání historie“, jelikož ve svých projevech ve větší míře odkazoval na Jeana Jaurèse, zakladatele socialistické strany, než na Charlese de Gaulla, otce V. republiky a svého politického předchůdce.⁴⁴

2.1.2 Řečnická otázka

Sarkozyho řečnické otázky jsou zvláštním rysem jeho projevů. Jak vyplývá z Mayaffreova výzkumu, v porovnání s ostatními prezidenty V. republiky nalezneme v korpusu tohoto pravicového politika největší počet otazníků. Vezmeme-li v úvahu monologický charakter prezidentských projevů, můžeme získané číslo interpretovat jako počet řečnických otázek v textu.⁴⁵

Z obecného hlediska je řečnická otázka rétorický obrat, jenž „není prostým oznámením, ale vyjadřuje jisté zaujetí mluvčího pro to, co je sdělováno“. Zároveň tato otázka implikuje odpověď, jež může, ale nemusí být mluvčím či adresátem zodpovězena.⁴⁶ V Sarkozyho projevech působí rétorická otázka jako oživující prvek, který vytváří dojem dialogu mezi mluvčím a jeho publikem. Způsob typicky sarkozystického využití lze dle Mayaffreho rozdělit do čtyř základních kategorií, kterým se nyní budu věnovat.

První funkcí řečnické otázky je řízení a směřování hovoru. Tímto druhem otázky buď mluvčí uvede nové téma svého proslovu, anebo, což je významnější, přeformuluje nehodící se otázku tazatele. Jedná se o typ protiotázky, jež je použita s cílem odvést pozornost od nevhodného tématu. Nezasvěcený pozorovatel si navíc této manipulace ani nemusí všimnout, jelikož zmíněná technika vytváří pozitivní obraz mluvčího,

⁴² Mayaffre, „Mesure“, 89.

⁴³ Philippe J. Maarek et al., *La communication politique de la présidentielle de 2007: Participation ou représentation?* (Paris: L'Harmattan, 2009): 13.

⁴⁴ „Les usages de l'histoire dans le discours public de Nicolas Sarkozy“, Gérard Noiriel, <http://cvuh.free.fr/spip.php?article54> (19. 2. 2012).

⁴⁵ Mayaffre, „Mesure“, 237.

zodpovídajícího všechny položené dotazy. Tázaný si tedy sám formuluje otázky a ovládá jimi tok hovoru.

Další úlohou rétorické otázky je posílit autoritu řečníka. Pokud si posluchač uvědomí, že nezná odpověď, kterou řečnická otázka implikuje, mluví se jejím zodpovězením dostává do nadřazené pozice. Vzniklou situaci můžeme připodobnit k výkladu učitele svým žákům. Daný přístup posiloval Sarkozyho charisma, jelikož si tím vytvářel image muže, jenž dokáže řešit nelehké problémy. Závažnost situace přitom ale nemusela být reálná.

Třetím úkolem řečnické otázky je sjednocení postoje mluvčího a adresáta. Cílem dotazu tohoto typu je evokovat mezi posluchači jedinou možnou odpověď, jelikož všechny ostatní by neodpovídaly společenské morálce či zdravému rozumu. Položenou otázkou je nejprve prezentován problém, o němž panuje v rámci komunity všeobecný konsenzus. Následně je obecnstvu poskytnuta odpověď, která potvrdí jeho názorovou shodu s řečníkem.

Poslední funkcí rétorické otázky je narušení logiky hovoru. Sarkozyho otázky jsou mnohdy bojovně laděny a často staví svého autora do opozice vůči druhé straně. Dochází tak k paradoxní situaci, v níž se z tázaného díky zpětné protiotázce stane tazatel. V metaforické rovině se tak například z politika zodpovídajícího se novinářům stane oběť mediálních koncernů. Uvedený případ byl poměrně častý vzhledem k Sarkozyho oblibě stylizovat se právě do této role. Nicméně tato pozice byla stěží uvěřitelná, vezmeme-li v úvahu jeho vřelé vztahy s francouzskými mediálními magnáty.⁴⁷

2.1.3 Ostatní rétorické prvky

Při sledování Sarkozyho proslovu si posluchač brzy všimne jisté egocentričnosti jeho vyjadřování. Obecně bývá tento dojem přisuzován nadměrnému užívání zájmena „já“. Při srovnání používání tohoto zájmena ostatními prezidenty V. republiky, zjistíme, že četnost slova „já“ v Sarkozyho projevech odpovídá dlouhodobému vývojovému trendu prezidentského vyjadřování. Navíc jak Calvet a Veronis uvádějí, Sarkozy ve své kampani v roce 2007 použil termín „já“ s frekvencí 17/1000 slov, přičemž socialistická kandidátka Ségolène Royal s frekvencí 18/1000 slov. Vzhledem k tomu, že Royal

⁴⁶ Kamila Mrázková, „Řečnické otázky v televizních diskuzních pořadech“, *Slovo a slovesnost* 71, č. 1 (2010): 192, www.ceeol.com (staženo 25. 4. 2013).

⁴⁷ Jedná se o Martina Bouyguese, Arnauda Lagardèra a rodinu Dassaultových. Viz Mayaffre, „Mesure“, 236-255.

nebyla kritizována za přílišně sebestředné vystupování, pravý důvod sarkozystického egocentrismu je třeba hledat jinde. Jak lze při hlubším rozboru jeho proslovů zjistit, hlavním ukazatelem není absolutní, ale relativní hodnota výskytů „já“ vůči dalším osobním zájmenům [vzhledem k povaze politických projevů se jedná o zájmena „my“ (*nous*) a „vy“ (*vous*)]. Příčinou je tedy výrazná nerovnováha mezi „já“ a ostatními gramatickými osobami, a právě tato asymetrie navozuje charakteristický „egoistický“ podtón jeho vyjadřování.⁴⁸

Neméně výrazným stylistickým prostředkem je rétorická anafora, neboli opakování slova nebo určité fráze na začátku věty. Tato figura je využívána k rytmizaci textu, k zvýraznění a podtržení daného tvrzení.⁴⁹ Její další funkcí je zajištění posluchačovy plné pozornosti. Jako příklad uvedu Sarkozyho proslov v Dijonu (24. 4. 2007), v němž použil spojení „Nač tolik nenávisť?“ (*Pourquoi tant de haine ?*) celkem 46krát za sebou!⁵⁰

Dalším lingvistickým znakem Sarkozyho projevů je používání neurčitých ukazovacích zájmen. Tato slova snižují hodnotu ukazovaného, jelikož zmiňovaný předmět nenazývají jeho vlastním jménem, ale pouze náhražkou. V první řadě se jedná o zájmeno „to“ (*ça*). Tento neurčitý výraz podporuje důležitost mluvčího z toho důvodu, že pouze autor určuje jeho pravý význam. Termín je hojně používán v mluvené francouzštině, na oficiální úrovni je ale považován za nespisovný. Sarkozy tak svým vyjadřováním změnil tradici elysejského diskurzu, v němž se dříve projevovala snaha napodobovat vysoký literární styl. Sarkozy naopak usiloval o maximální přiblížení všeobecnému způsobu vyjadřování. Kromě zmíněného *ça* najdeme v jeho textovém korpusu i další nespisovné prvky, například chybnou shodu podmětu s přísudkem nebo vynechávání povinné částice *ne* v záporu.⁵¹

Dalším jevem, příznačným pro Sarkozyho projevy, je vysoký počet výskytů francouzského neutrálního zájmena *on*. Výraz je příkladem typického galicismu, tedy francouzského slova, jehož vhodný ekvivalent v ostatních evropských jazycích nenajdeme. Toto slovo je zajímavé především kvůli své extrémní variabilitě. Kromě

⁴⁸ Z tabulky vyplývá, že tendence využívání zájmena „já“ je v prezidentských projevech V. republiky stoupavá. Výjimku tvoří pouze korpus François Mitterranda, který toto zájmeno využíval výrazně častěji oba jeho nástupci, Jacques Chirac i Nicolas Sarkozy. Viz Louis-Jean Calvet a Jean Véronis, *Les Mots de Nicolas Sarkozy* (Paris: Seuil, 2008): 39-46.

⁴⁹ Damon Mayaffre, *Vocabulaire et discours électoral de Sarkozy : Entre modernité et pétainisme*, *La Pensée* 352, (2007): 67-68.

⁵⁰ „Texte: Mesurer l'anaphore (1)“, Jean Véronis, <http://blog.veronis.fr/2007/05/texte-mesure-lanaphore-1.html> (staženo 20. 5. 2012).

⁵¹ Mayaffre, „Mesure“, 264 – 272.

klasického českého překladu „ono“, může v různém kontextu označovat všechny osoby jak v jednotném, tak v množném čísle (tedy od „já“ po „oni“). Za předpokladu, že řečník tento termín používá úmyslně, o čemž Mayaffre vzhledem k vysoké četnosti jeho výskytů v Sarkozyho korpusu nepochybuje, bližší analýza jeho funkce je na místě.

Zásadním prvkem při využívání zájmena on v proslovu je, že díky jeho neutrálnosti je publikum nuceno sledovat tok řeči mluvčího a zároveň musí s řečníkem spolupracovat. Podmínkou této techniky ovšem je, aby adresát znal okolnosti projevu a chápal řečnickovy narážky. Výhodou pro politika je, že v mnohých situacích si posluchač může sám určit, o čem mluvčí hovoří. Projev se pak podobá zrcadlu, jež pouze zobrazuje myšlenky posluchačů. Pokud jsou tato kritéria splněna, stává se Sarkozyho projev velmi účinným a působivým. Svou přímostí, ale zároveň i určitou tajemností vytváří alianci, pouto mezi svou osobou a publikem. V pomyslné symbióze pak získává legitimitu poukazovat na to, co si publikum samo přeje vidět, a z této lidové autority se stává jeho zástupcem.⁵² Sarkozy používal zájmeno on dvěma hlavními způsoby. Někdy díky němu slučoval své spoluobčany do jedné velké skupiny (v pozitivním kontextu), jindy s jeho pomocí označoval ty druhé, cizí, ostatní (v negativním kontextu). Ať už však zájmeno slučovalo francouzskou společnost, či z ní naopak určitou skupinu vylučovalo, vždy spojovalo rétora s jeho publikem. Sarkozy tak stál v čele Francouzů a pomáhal jim najít řešení z obtížných situací. Aby podtrhl svou vůdčí pozici, doplňoval neurčité on určitým zájmenem je (já). Z nejasné hrozby vplynula konkrétní pomoc či řešení, z neosobní skupiny vyvstal jasný vůdce a právě těmito ostrými kontrasty byla podtrhována pověst rozhodného vůdce, jenž jedná v zájmu svého lidu.⁵³

⁵² Mayaffre, „Measure, 270-274.

⁵³ Ibid., 276 -281.

3. Role imigrační otázky v Sarkozyho prezidentských kampaních

3.1 Prezidentská kampaň roku 2007

V rámci počítačové analýzy textu metodou spoluvýskytu slov byly zpracovány projevy praviceho politika Nicolase Sarkozyho přednesené během jeho prezidentské kampaně v roce 2007. Toto období je jasně vymezeno dnem jeho zvolení prezidentským kandidátem za stranu Unie pro lidové hnutí (*Union pour un mouvement populaire* – dále jen UMP) na jejich stranickém sjezdu dne 14. ledna 2007 a dnem oficiálního vyhlášení vítěze prezidentských voleb, tzn. 6. května 2007.

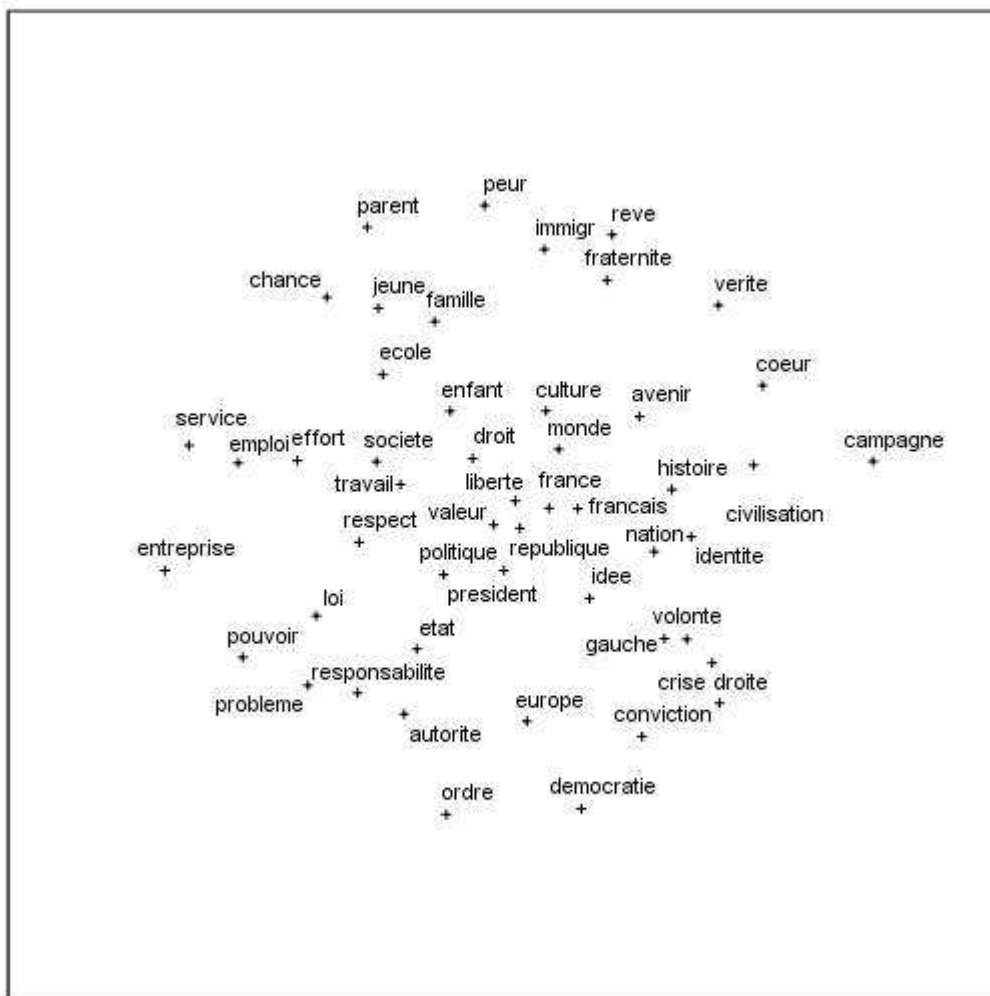
Projevy, které jsou analyzovány v této kapitole, byly získány na webových stránkách lingvisty Jeana Véronise, kde jsou zpřístupněné projevy všech uchazečů o prezidentský úřad ve volbách roku 2007.⁵⁴ Do analýzy bylo zařazeno celkem 45 Sarkozyho projevů v originálním francouzském znění, z nichž byl vytvořen textový korpus o celkovém počtu 305 877 slov.

Korpus byl upraven tak, jak bylo uvedeno v kapitole věnující se metodologii. Po vložení do programu *TextStat* jsem získala slovník se 150 nejfrekventovanějšími podstatnými jmény, který jsem dále upravila. Nejprve jsem vytřídila příliš obecné výrazy. Následně jsem u zbylých slov zkoumala, zdali se v textu neobjevují ve významně odlišném kontextu, a pokud ano, tato slova jsem od sebe odlišila. Závěrem byla pod jeden výraz spojena slova se stejným slovním kořenem.⁵⁵

Vzniklý slovník byl spolu s korpusem 2007 vložen do programu *COOA*, kde byl zpracován pomocí funkce spoluvýskytu slov (*word co-occurrence*). Jak je uvedeno v úvodu práce, kontextovou jednotkou bylo určeno pět a deset vět za použití Jaccardova koeficientu. Ze získaných matic pak byly ve statistickém programu *SPSS* vizualizovány vazby mezi slovy do podoby schématu, které bude nyní analyzováno a podrobně rozebráno.

54 „Discours 2007. Les discours des présidentiables“, Jean Véronis, <http://sites.univ-provence.fr/veronis/Discours2007/> (staženo dne 20. 3. 2013).

55 Na ukázkou uvedu alespoň první tři slova s nejvyšší frekvencí výskytu, jež byla vyškrtnutá: „muž“ (*homme*), „země“ (*pays*), „život“ (*vie*).

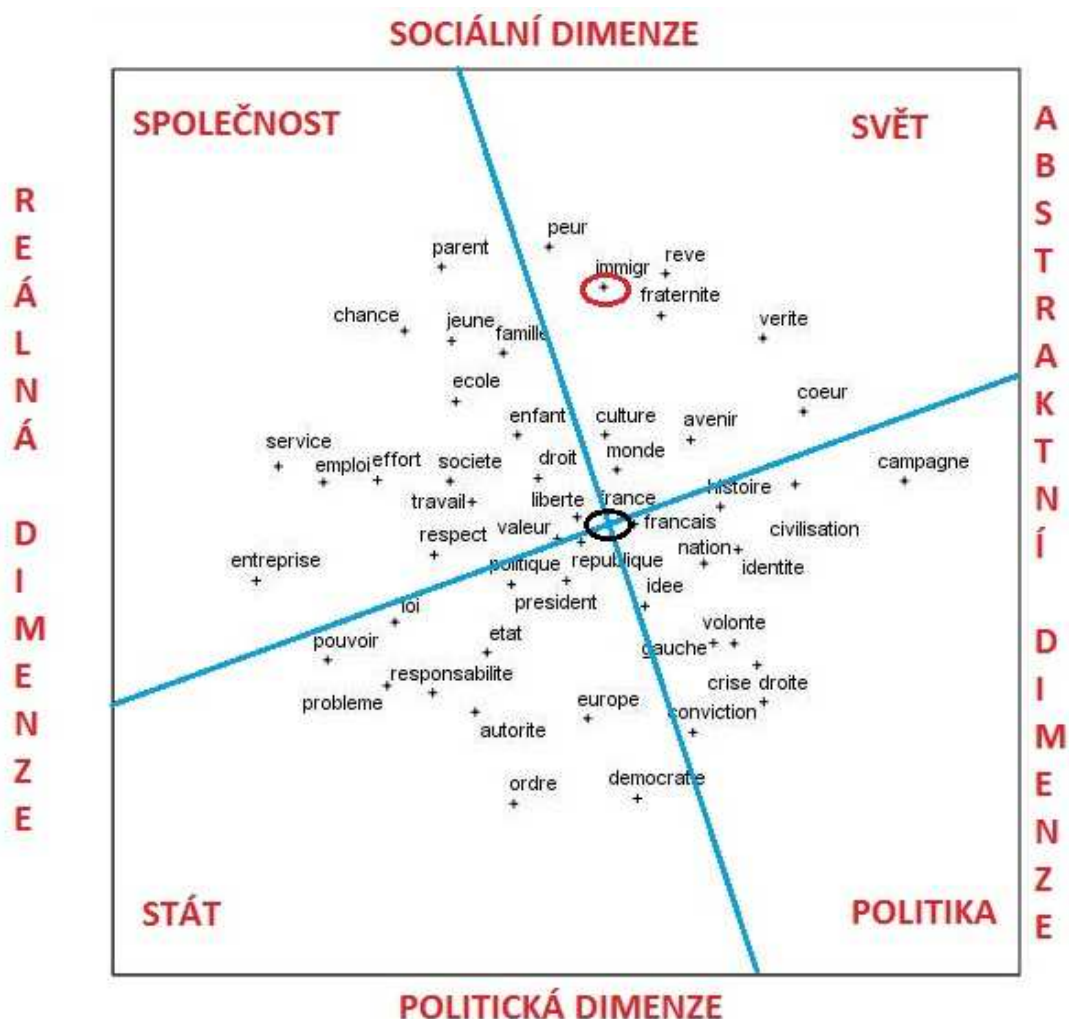
Obrázek č. 1: Schéma Sarkozyho předvolebních projevů roku 2007

První schéma, obrázek č. 1, znázorňuje korpus Sarkozyho kandidátských projevů v roce 2007 zobrazený technikou *mnohorozměrného škálování*. Body, značící jednotlivá slova, jsou v rámci daného prostoru vycentrovány do tvaru kruhu s těžištěm u nejfrekventovanějšího slova korpusu „Francie“ (*France*). Ačkoliv další dvě slova [„Francouz“ (*Français*) a „republika“ (*République*)] jsou velmi blízko tomuto přirozenému středu, do centra schématu nepatří, jelikož jejich frekvence je oproti „Francii“ více než dvakrát nižší.⁵⁶

Pro porozumění schématu v jeho jednotlivých souvislostech je nutné se vrátit k textu korpusu 2007 a na základě práce s grafem najít a pochopit struktury zkoumaných slov. Tato část výzkumu byla prováděna manuálně, již bez technické podpory počítačových programů.

⁵⁶ „Francie“ se v korpusu vyskytuje 2109krát, „Francouz“ 866krát a „republika“ 633krát.

Cílem bylo jednak najít tematické oblasti schématu, jednak mezi těmito zónami správně určit dělicí linie. Z důvodu proměnlivosti významů některých slov a jejich vzájemné propojenosti byla tato část analýzy časově náročná. Pro lepší pochopení skutečných vazeb v korpusu byl v případě nejasností porovnáván výskyt slova jak v hlavním, tak v podpůrném schématu.⁵⁷ Díky provedené komparaci jsem pak definovala čtyři výsledné tematické celky grafu.

Obrázek č. 2 : Schéma interpretace Sarkozyho předvolebních projevů roku 2007

Na obrázku č. 2 je znázorněna finální interpretace schématu. Oblast byla rozdělena na čtyři tematické celky nazvané *společnost*, *stát*, *politika* a *svět*.

Úvodem bych ráda upozornila na obecný profil grafu.⁵⁸

⁵⁷ Hlavní schéma mělo za kontextovou jednotku určeno deset vět, podpůrné schéma pak pouze pět vět.

⁵⁸ Veškeré pozice slov jsou uváděny z pohledu čtenáře, to znamená, že slovo *entreprise* se nachází vlevo a slovo *campagne* zcela vpravo.

Schéma je možno rozdělit horizontálně na dimenzi takzvaně „reálnou“, jež se věnuje každodenním problémům francouzské společnosti (levá polovina grafu), a na dimenzi „abstraktní“, zaměřující se na politiku, národní ideály a tradice (pravá polovina grafu). Z pohledu vertikálního členění jsem horní polovinu grafu určila za dimenzi „sociální“, vztahující se k rodině a otázkám s ní spojených, zatímco dolní polovinu grafu za dimenzi „politickou“, týkající se efektivní správy státu, politického boje. Schéma svým členěním ukazuje, že kampaň roku 2007 byla velmi orientovaná na francouzské národní záležitosti a mezinárodními otázkami se příliš nezabývala. Tři ze čtyř oblastí se věnují národní problematice a celek, který byl pro potřeby této práce pojmenován *svět*, se vztahuje k mezinárodním otázkám jen velmi neurčitě.

Následující řádky se budou věnovat rozboru konkrétních částí schématu.

Společenská oblast, nacházející se v levém horním rohu grafu, je zajímavá výskytem dvou menších, ale jasně definovatelných podskupin. První se vztahuje k rodině, výchově dětí a jejich vzdělání [„dítě“ (*enfant*), „škola“ (*école*), „rodina“ (*famille*), „mládež“ (*jeune**), „rodič“ (*parent*), „příležitost“ (*chance*)], druhá k ekonomickým záležitostem [„svoboda“ (*liberté*), „hodnota“ (*valeur*), „právo“ (*droit*), „práce“ (*travail*), „společnost“ (*société*), „zaměstnání“ (*emploi*), „úsilí“ (*effort*) a podobně].⁵⁹ Tyto části grafu jsou charakteristické vysokou mírou koherence, jakou v jiných úsecích nenajdeme. Při srovnání hlavního a podpůrného schématu je patrné, že oblast týkající se rodiny je v obou grafech téměř totožná. Zjištěný fakt ukazuje na skutečnost, že Sarkozy v kampani 2007 o této problematice mluvil stejným, či skoro stejným způsobem. Vzhledem ke stálosti sociální problematiky ve schématech se proto domnívám, že ji lze považovat za jeden z pilířů Sarkozyho vyjadřování.

Státnická oblast, nalézající se v levém dolním rohu, potvrzuje informace získané z literatury, že Sarkozyho projev je charakteristický svým zaměřením na bezpečnostní otázky.⁶⁰ Ve středu této části se nachází skupina slov spojených s výkonem státní moci [„republika“ (*république*), „politika“ (*politique*), „prezident“ (*président*)], jež je pomyslně zakončena výrazem „zodpovědnost“ (*responsabilité*). Od tohoto slova se z čtenářova pohledu nalevo sdružují slova právního charakteru [„moc“ (*pouvoir*), „zákon“ (*loi*)], naopak napravo najdeme spíše morálně-konzervativní hodnoty

⁵⁹ Ač je slovo *jeune* běžně překládáno jako přídavné jméno „mladý“, v analýze je takto označena skupina slov s kořenem „jeune“, označující „mládež“, popř. „mladé“ (*jeune, jeunes, jeunesse, jeunes*). Použitý výraz má tedy v tomto případě charakter zpodstatnělého přídavného jména, a proto mohl být zařazen do slovníku podstatných jmen.

[„autorita“ (*autorité*), „řád“ (*ordre*)]. Po srovnání Sarkozyho projevů a tohoto schématu lze říci, že Sarkozy se jako možný budoucí prezident stavěl do role toho, jenž nastolí v zemi pořádek. Při tomto tvrzení se jednak odvolával na racionální důvody (dodržování zákonů), jednak na abstraktní morální hodnoty (obnovení pořádku). Tyto mravní aspekty se vyskytují v blízkosti slov „Evropa“ (*Europe*) a „demokracie“ (*démocratie*), která navazují na abstraktní *politickou oblast*, což tento úsudek potvrzuje. Za velmi zajímavé považuji zjištění, že do této kategorie *nepatří* slovo „imigrace“. Tato otázka bude blíže rozebrána v části věnované „imigraci“.

Politická oblast, kterou jsem vyznačila v pravém dolním rohu, se zabývá nejprve francouzskou politickou scénou [„levice“ (*gauche*), „krize“ (*crise*) „pravice“ (*droite*),] a následně se věnuje identitě francouzského národa [„národ“ (*nation*), „identita“ (*identité*), „kampaň“ (*campagne*), „historie“ (*histoire*), „budoucnost“ (*avenir*)]. V případě části věnující se politické scéně bych ráda upozornila na již zmíněné spojení trojice slov „levice“, „pravice“, „krize“. Toto uskupení totiž příhodně zapadá do kontextu Sarkozyho požadavku na pravici zbavenou komplexů. Ve středové části *politické oblasti* se objevuje důležitý pojem Sarkozyho diskurzu, a to „identita“ (*identité*). Toto slovo se překvapivě *nenachází* v blízkosti slova „imigrace“, jak je někdy mediálně prezentováno.⁶¹ Dalším zajímavým prvkem *politické oblasti* je blízkost slov „kampaň“ a „historie“. Jak bylo v teoretické části práce zmíněno, Sarkozy byl v roce 2007 kritizován za nadužívání historických odkazů ve svých projevech. V reakci na tuto kritiku pak často uváděl, že jak pro levici, tak pro pravici je pouze jedna historie Francie.⁶² Tento postoj se také v grafu zobrazuje.

Mezinárodní oblast (v tomto grafu pojmenovaná *svět*), nacházející se v pravém horním rohu bylo velmi složité zařadit do určité tematické kategorie. Výrazy v ní obsažené se nezdály být příliš významově blízké. Pro zařazení celku do této kategorie existovaly dva důvody. Hlavním byla přítomnost centrálního slova celého korpusu „svět“ (*monde*) v dané oblasti.⁶³ Druhým pak bylo očekávání, že Sarkozy během svých projevů nemohl mezinárodní oblast zcela vynechat, a proto jsem se soustředila na její

⁶⁰ Mayaffre mluví o Sarkozyho „bezpečnostním diskurzu“ (*discours sécuritaire*). Viz Mayaffre, „Mesure“, 83.

⁶¹ **příklad věty**

⁶² *Il n'y a qu'une seule histoire de France*. Viz „Nicolas Sarkozy, Discours à Rouen (24/04/07)“, Jean Véronis, <http://sites.univ-provence.fr/veronis/Discours2007/transcript.php?n=Sarkozy&p=2007-04-24> (staženo 5. 5. 2013).

⁶³ Výraz „svět“ je nejfrekventovanějším slovem oblasti (v korpusu se vyskytuje 423krát), navíc jeho blízkost ke středu značí důležitost termínu v rámci této skupiny slov.

nalezení.⁶⁴ V takto definovaném celku tedy najdeme výrazy „svět“ (*monde*), „kultura“ (*culture*), „budoucnost“ (*avenir*), „bratrství“ (*fraternité*), „sen“ (*rêve*) „strach“ (*peur*), ale především heslo *immigr**, jemuž se nyní budu věnovat.

3.1.1 Role imigrační otázky ve schématu 2007

Nyní se zaměřím na analýzu role „imigrace“ v korpusu 2007, nejprve z obecného hlediska, následně budou některá tvrzení podpořena konkrétními příklady z textu. Pojem „*immigr**“, jenž byl při výzkumu použit, v sobě zahrnoval 120 výrazů se slovním kořenem *immigr** a do analýzy vstupoval jako 48. nejfrekventovanější výraz. Pro zjednodušení této práce bude v dalších částech používán termín „imigrace“.⁶⁵

Jak obrázek č. 2 ukazuje, zkoumaný termín se nachází při levém okraji *mezinárodní oblasti* a je obklopen slovy „strach“ (*peur*), „sen“ (*rêve*) a „bratrství“ (*fraternité*).

Zmíněná blízkost slova „strachu“ (*peur*) a „imigrace“ je velice zajímavá. Toto spojení na první pohled evokuje představu „strachu z imigrace“. Zjištění, že tuto slovní vazbu v kontextu Sarkozy ani jednou nezmínil, je proto velmi překvapivé. Naopak, Sarkozy jako prezidentský kandidát velmi často hovořil o tom, že se nebojí mluvit o tématech, která jiní považují za tabu. Z analýzy vyplývá, že „strach“ v Sarkozyho projevech není spojen s nějakou konkrétní obavou. Na základě kvalitativního rozboru výskytů tohoto slova lze konstatovat, že „strach“ se váže ke stejným slovům jako „imigrace“, přesto ale mezi těmito výrazy nebyla nalezena souvislost.

Spojitosť mezi slovem „sen“ a slovem „imigrace“ je naopak zřejmá. Sarkozy často mluvil o „velkém francouzském snu“, jenž se stane realitou a silou Francie a Francouzů, pokud v něj bude věřit „syn imigranta“ stejně jako děti z „lepších čtvrtí“ a budou mít stejné možnosti k jejich uskutečnění.⁶⁶

⁶⁴ Samozřejmě toto tvrzení neznamená, že všichni političtí kandidáti se musí vyjadřovat k mezinárodním otázkám. U Sarkozyho, jako u středově-pravicového kandidáta, předpokládám všeobshující diskurz. Proto se domnívám, že se musel vyjadřovat i k celosvětovým otázkám (přestože třeba ve výrazném nepoměru oproti těm domácím).

⁶⁵ V českém překladu šlo o výrazy imigrace, imigrant, imigranti, imigrantka, imigrantky, imigrovat; ve francouzském originále se jednalo o slova immigration, immigré, immigrés, immigrée, immigrées, immigrer, immigrants. Nejpočetnějším bylo přímo slovo „imigrace“ s 81 výskyty ze 120.

⁶⁶ Lorsque de nouveau les Français se sentiront portés par un grand rêve français dans lequel ils se reconnaîtront ... Lorsque l'enfant de la banlieue déshéritée et celui des beaux quartiers, lorsque lorsque le fils de l'immigré, le petit-fils du rapatrié ... feront les mêmes rêves et se sentiront la même capacité à les réaliser, la France redeviendra plus forte et chacun d'entre nous le redeviendra aussi. Parce que la France est forte lorsqu'elle est rassemblée. Viz „Nicolas Sarkozy, Discours à Tours (10/04/07)“, Jean Véronis, <http://sites.univ-provence.fr/veronis/Discours2007/transcript.php?n=Sarkozy&p=2007-04-10&e=immigr%C3%A9&e2=#n1> (staženo 25. 4. 2013).

Ve stejném smyslu jako „sen“ se objevuje i slovo „bratrství“ (*fraternité*). Ve svých projevech tak hovořil o bratrství jako o důležité národní tradici. V jeho podání se jednalo o pospolitost všech Francouzů, tedy dětí imigrantů, španělských republikánů, Italů a dalších. Prezidentský kandidát tím dával najevo, že není proti podstatě imigrace, naopak že (regulovaný) příchod imigrantů do Francie vítá, jelikož jejich přítomnost Francii obohacuje a posiluje. Ve svých proslovech si ale nárokoval možnost zakročit proti imigraci nezákonné, jež způsobuje problémy jak Francouzům, tak i samotným přistěhovalcům. V rámci této koncepce pak vyjadřoval plnou podporu těm imigrantům, kteří se aktivně snažili do francouzské společnosti integrovat.

Téměř ve středu schématu se nachází výrazy „svět“ (*monde*) a „kultura“ (*culture*). Obě slova jsou v korpusu vysoce frekventovaná (423krát a 343krát), zároveň se často vyskytují ve své blízkosti. Pokud Sarkozy mluvil o „kultuře“, většinou tím měl na mysli určité civilizační, národní či sociální tradice a zvyklosti, jež je třeba chránit. V souvislosti s imigrací pak byla kultura zmiňována jako součást francouzské identity, jež musí být nově příchozími respektována.⁶⁷ „Svět“ byl používán v mnohých významech, při hledání spojitosti s imigrační otázkou jsem objevila dvě varianty jeho výskytu. V prvním případě se jednalo o Sarkozyho ujištění, že jeho cílem není izolovaná Francie, ale naopak Francie otevřená světu. Druhý způsob použití tohoto slova pochopíme z následující věty „... přijmout veškerou bídu světa, to by znamenalo táhnout celou společnost ke dnu.“⁶⁸ Tímto několikrát opakovaným spojením zdůrazňoval nutnost omezit vstup imigrantů do země.

V pravé části *mezinárodní oblasti* nalezneme podél přechodové linie trojici abstraktních slov „budoucnost“ (*avenir*), „srdce“ (*coeur*) a „pravda“ (*vérité*). Na základě práce s textem jsem usoudila, že z těchto tří výrazů se k „imigraci“ nejvíce váže slovo „budoucnost“. Sarkozy během svých projevů apeloval na Francouze, aby se neuzavírali před světem, protože izolovaná společnost nemá budoucnost. Pokud ale obhajoval příchod cizinců do země, jakožto rozvíjejícího prvku francouzského národa, zdůrazňoval nutnost jejich kontroly. Při používání slova „pravda“ se Sarkozy stavěl do pozice toho, jenž ke svým spoluobčanům mluví na rovinu a nesnaží se jim nic

⁶⁷ Je souhaite qu'on ne puisse pas s'installer durablement en France sans se donner la peine d'écrire et de parler le Français. „Nicolas Sarkozy, Discours à Saint-Quentin (25/01/07)“, Jean Véronis, <http://sites.univ-provence.fr/veronis/Discours2007/transcript.php?n=Sarkozy&p=2007-01-25&e=immigr%C3%A9&e2=#n1> (staženo 25. 4. 2013).

⁶⁸ Accepter d'accueillir toute la misère du monde, c'est tirer toute la société vers le bas. Viz „Nicolas Sarkozy, Discours à Charleville-Mézières (18/12/06)“, Jean Véronis, <http://sites.univ->

namlouvat. U posledního výrazu „srdce“ jsem nevypozorovala, že by se nějak konkrétně vázal k „imigraci“. Jeho přítomnost v této oblasti schématu není tedy podpořena jeho vazbami ke zkoumanému výrazu, ale jeho provázaností se slovy v jeho blízkém okolí.

Z výše uvedeného vyplývá, že „imigrace“, „bratrství“ a „sen“ spolu vytvářejí silně propojené celky, jejichž blízkost byla určena na základě počítačové analýzy korpusu 2007. V případě slova „strach“ jsem zjistila, že jeho blízkost se slovem „imigrace“, zobrazená ve schématu, je způsobena jejich stejnými vazbami k podobným slovům, nikoli však jejich propojeností. Výraz „kultura“ nabýval v kontextu „imigrace“ významu národního dědictví, které je třeba chránit. Slovo „svět“ pak získalo jak pozitivní význam (otevřenost světu posiluje Francii), tak negativní kontext (kumulace bídy světa ve Francii oslabuje její společnost).

3.2 Prezidentská kampaň roku 2012

V rámci počítačové analýzy textu metodou spoluvýskytu slov byly zpracovány projevy pravicového kandidáta Nicolase Sarkozyho během jeho prezidentské kampaně v roce 2012. Toto období bylo jasně vymezeno dnem jeho ohlášení kandidatury 15. února 2012 a dnem oficiálního vyhlášení vítěze prezidentských voleb, tzn. 6. května 2012.

Projevy, které jsou analyzovány v této kapitole, byly získány z oficiálních stránek úřadu francouzského premiéra zaměřených na informování občanů o veřejnoprávním dění.⁶⁹ Do analýzy bylo zařazeno celkem 29 Sarkozyho projevů v originálním francouzském znění, z nichž byl vytvořen korpus o celkovém počtu 190 927 slov.

Korpus byl upraven tak, jak bylo uvedeno v předchozí kapitole. Po vložení do programu *TextStat* jsem získala slovník se 150 nejfrekventovanějšími podstatnými jmény, který jsem dále upravila. Nejprve jsem vytřídila příliš obecné výrazy.⁷⁰ Následně jsem u zbylých slov zkoumala, zdali se v textu neobjevují ve výrazně odlišném kontextu, a pokud ano, tato slova jsem od sebe odlišila.⁷¹ Závěrem byla pod jeden výraz spojena slova se stejným slovním kořenem.^{72,73} Další postup byl již popsán v kapitole věnující se metodologii, proto se budu věnovat pouze interpretaci schématu.

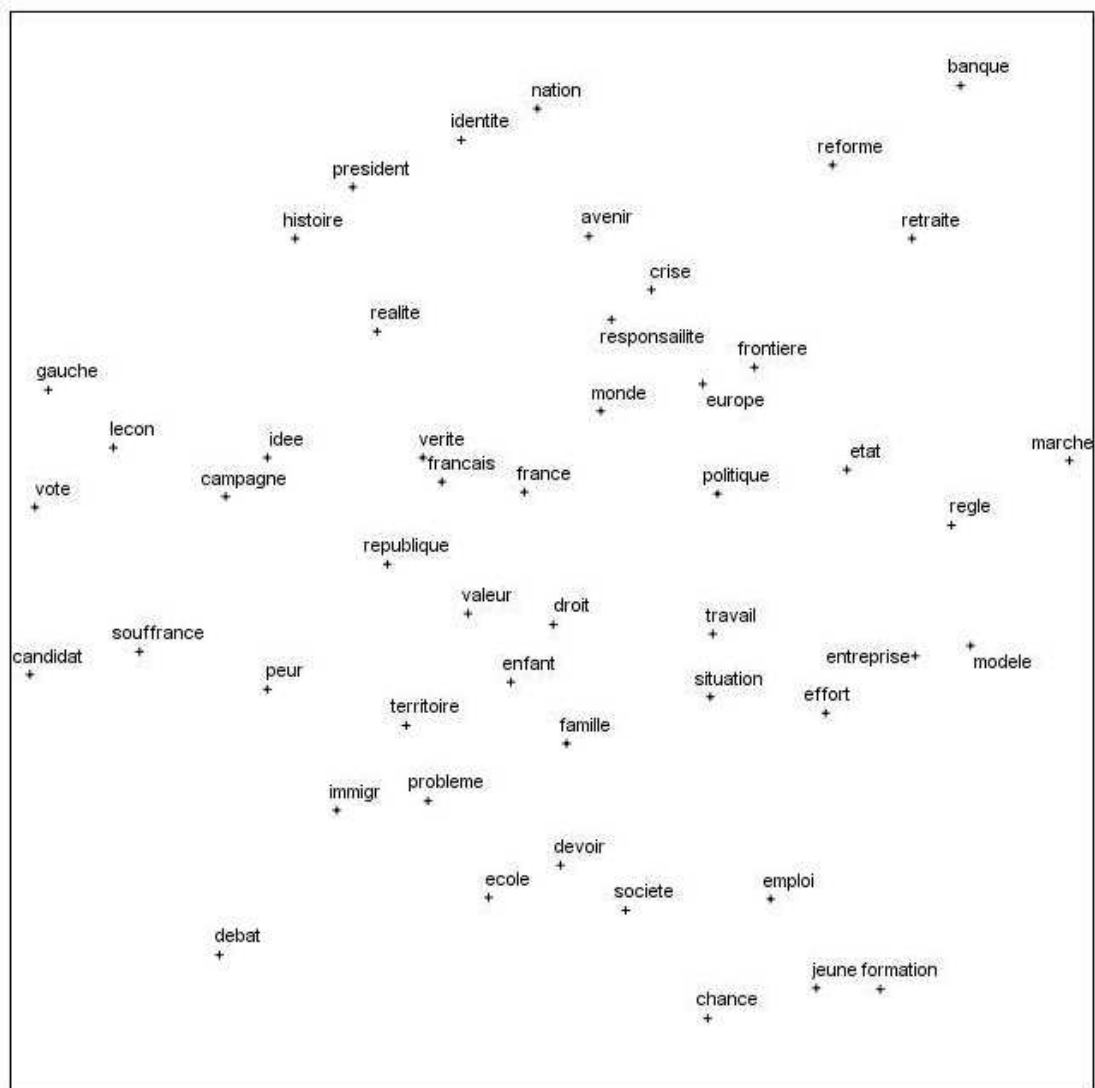
⁶⁹ „Vie publique : au coeur du debat publique“, Direction de l'information légale et administrative, www.vie-publique.fr (staženo 20. 4. 2013).

⁷⁰ Na ukázkou uvedu alespoň první tři slova s nejvyšší frekvencí výskytu, jež byla vyškrtuta: „země“ (*pays*), „život“ (*vie*), „lid“ (*peuple*).

⁷¹ V tomto případě se jednalo mj. o slovo *état*, znamenající „stát“, ale také „stav“. Do analýzy byly vzaty výrazy s významem „státu“, tedy státního celku.

⁷² Výjimku tvořila pouze slova „Francie“ (*France*), „Evropa“ (*Europe*), „svět“ (*monde*), „práce“ (*travail*), „pravda“ (*vérité*), „společnost“ (*société*), „budoucnost“ (*avenir*) a „vzdělání“ (*formation*), která do analýzy vstupovala pouze v jednotném čísle.

⁷³ Substantivum „sen“ (*rêve*) nese sice pouze jeden význam, ale konkrétní tvar *rêve* je zaměnitelný se slovesem „snít“ v 1. osobě jednotného čísla - „já sním“ (*je rêve*). Jednotlivé případy byly proto odlišeny, aby do analýzy vstoupilo pouze podstatné jméno.

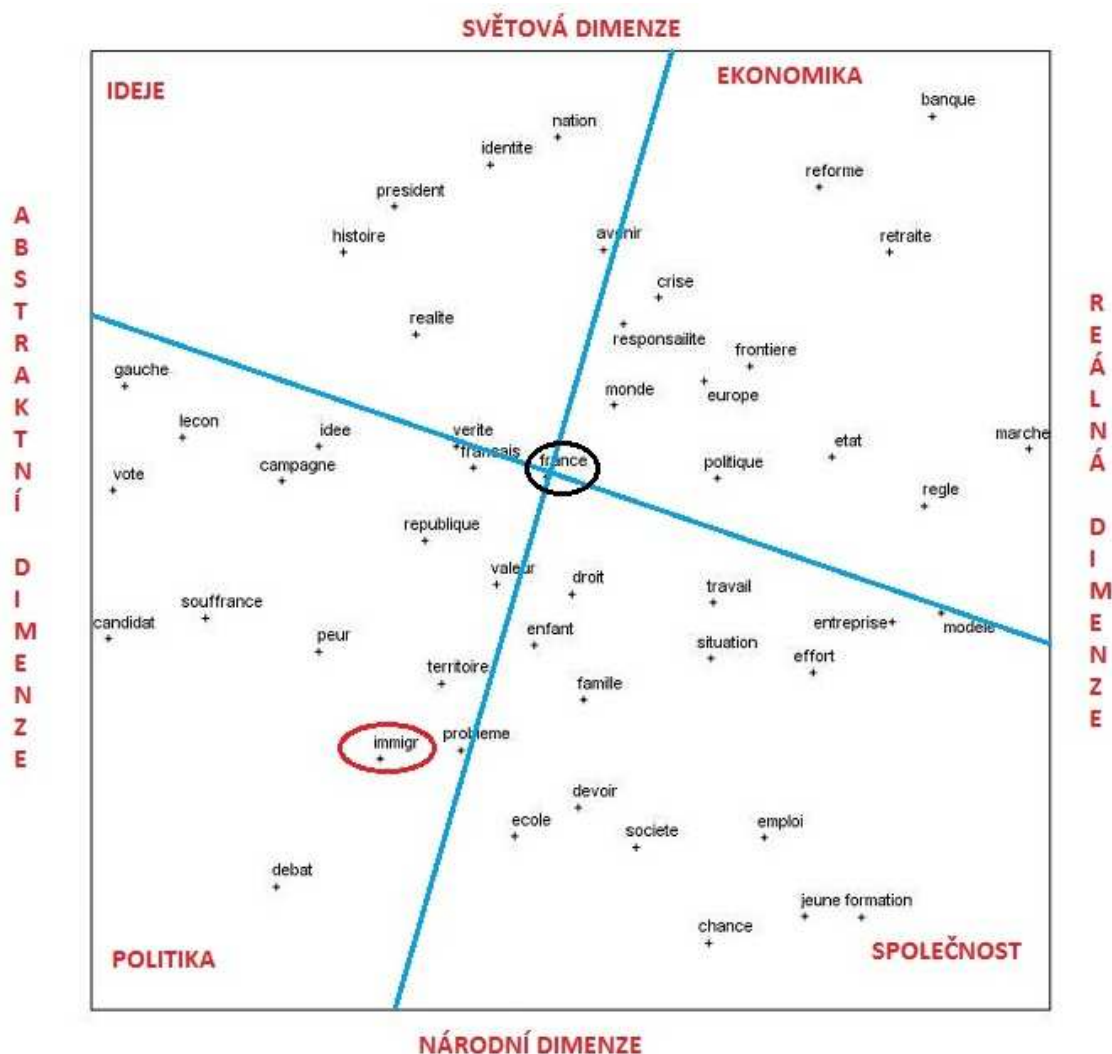
Obrázek č. 3: Schéma Sarkozyho předvolebních projevů roku 2012

Schéma na obrázku č. 3 znázorňuje korpus Sarkozyho kandidátských projevů v roce 2012 zobrazený technikou mnohorozměrného škálování. Body, značící jednotlivá slova, jsou nerovnoměrně rozmístěny po celém grafu a na první pohled vytvářejí různorodá seskupení. Střed grafu se opět nachází v bodě nejfrekventovanějšího slova korpusu „Francie“ (*France* - 1440krát). V tomto schématu do centra žádný další výraz nepatří, což potvrzuje zjištění, že druhé nejčastější slovo ve slovníku, heslo „Francouz“ (*Français*), se vyskytovalo v korpusu skoro třikrát méně než „Francie“.⁷⁴

Interpretace schémat probíhala na základě jejich komparace s textem. Hledala jsem kruhové výseče, ve kterých se sdružovaly skupiny slov vztahující se ke stejnému

⁷⁴ „Francouz“ (*Français*) – 514krát, „Evropa“ (*Europe*) – 477krát a „republika“ (*république*) – 473krát.

tématu. Po dohledání významů některých sporných slov v korpusu a srovnání hlavního schématu s podpůrným schématem, jsem definovala čtyři výsledné tematické celky, které jsou níže znázorněny.

Obrázek č. 4: Schéma interpretace Sarkozyho předvolebních projevů roku 2012

Obrázek č. 4 představuje závěry interpretace schématu rozděleného na čtyři tematické celky nazvané *společnost*, *ekonomika*, *ideje* a *politika*. Před rozbořem těchto částí se nejprve zaměřím na obecnou charakteristiku grafu.⁷⁵

Po důkladné analýze schématu jsem došla k závěru, že jeho horizontální rovinu lze rozdělit na dimenzi „abstraktní“, (levá polovina grafu) a na dimenzi „reálnou“ (pravá část grafu). Ve směru vertikálním jsem schéma rozčlenila na dimenzi

„mezinárodní“ (nahore) a na dimenzi „národní“ (dole). Jediná část grafu, která se při srovnání s výsledky roku 2007 prakticky nezměnila, je *oblast společenská*. Novým prvkem je naopak jasná přítomnost mezinárodní dimenze v Sarkozyho projevech, jak ukáže bližší analýza schématu.

Společenská oblast, vyznačená v pravém dolním rohu grafu, obsahuje totožné výrazy, které se nacházely v této části v roce 2007. Výjimkou jsou slova, která se vyskytují pouze v jednom ze dvou korpusů, a pak také termín „hodnota“. Zmíněné slovo je v korpusu 2007 prezentováno s ekonomickým podtextem („hodnota práce“), zatímco v korpusu 2012 je používáno v politickém významu („hodnoty republiky“). Na tomto případě je znázorněna výhoda metody, která je v práci využívána. Aniž by bylo nutné číst podrobně Sarkozyho projevy a kvalitativně je kódovat, počítačová analýza spoluvýskytu slov naznačí struktury mezi slovy, které pak lze poměrně snadno ověřit.

V této oblasti lze dále rozlišit dvě uskupení, první zabývající se rodinou a výchovou mladých [„dítě“ (*enfant*), „rodina“ (*famille*), „škola“ (*école*) a „společnost“ (*société*), „mládež“ (*jeune**)], druhé odkazující se na vnitřní ekonomické záležitosti [„práce“ (*travail*), „podnik“ (*entreprise*), „úsilí“ (*effort*) a podobně].⁷⁶ Slova obou skupin mají mezi sebou v hlavním i podpůrném schématu velmi podobné vztahy, což ukazuje jejich nejen teoretickou, ale také jejich reálnou blízkost v textu. Pokud se tedy Sarkozy vyjadřoval k socioekonomickým národním otázkám, nejenže používal v obou kampaních stejné výrazy, ale i podobně strukturovaný kontext.

Ekonomická oblast, ležící v pravém horním rohu, je výsečí, jež v korpusu 2007 chyběla. Některá slova, která se v ní nyní nacházejí, se sice v minulém korpusu vyskytovala, ale jejich kontext byl v roce 2007 odlišný.⁷⁷ Vzhledem k hospodářskému vývoji v Sarkozyho pětiletém funkčním období jsem usoudila, že tento celek se vztahuje k důsledkům ekonomické krize vzniklé v roce 2008, což bylo kvalitativně potvrzeno. Při srovnání hlavního a podpůrného schématu se potvrdilo, že v rámci dvojice „trh“ (*marché*), „pravidlo“ (*régle*) a trojice „důchod“ (*retraite*), „banka“ (*banque*), „reforma“ (*réforme*) se mezi slovy vyskytovaly velmi silné vazby. Stálost a pevnost těchto vazeb, jak vůči sobě navzájem, tak i vůči ostatním slovům ve výseči, ukazuje na zvýšenou míru

⁷⁵ Veškeré pozice slov jsou uváděny z pohledu čtenáře, to znamená, že slovo *vote* se nachází vlevo a slovo *marché* zcela vpravo.

⁷⁶ Ač je slovo „mladý“ přídavné jméno, v analýze je pod tímto označením schována označení pro skupinu mladých lidí – tzn., do rozboru byla vzata tato slova: mládež; dále mladý, mladí – ve funkci zpodstatněných přídavných jmen.

jejich spoluvýskytu. Příčinou jejich koherence by měla být úzká specializace těchto slov, jež se ze své podstaty vážou k ekonomickým otázkám. Pravděpodobnost jejich výskytu v jiném významu, nebo jejich rozdělení je velmi nízká, což se projevuje již zmíněnou stálostí jejich vazeb.⁷⁸

Ideová oblast, v levém horním rohu grafu, je částí obsahující pouze sedm slov, nejméně v celém schématu [„pravda“ (*vérité*), „realita“ (*réalité*), „historie“ (*histoire*), „prezident“ (*président*), „identita“ (*identité*), „národ“ (*nation*) a „budoucnost“ (*avenir*)].⁷⁹ Nosným tématem tohoto celku je směřování a vývoj francouzského národa. Za zmínku stojí změna pozice slova „prezident“ oproti první předvolební kampani. V korpusu 2007 se „prezident“ nacházel ve *státnické oblasti* v roli garanta národní bezpečnosti, zatímco v korpusu 2012 byl v kontextu uvedených slov zmiňován jako ochránce francouzské identity. Téměř na hranici mezi *ideovou a politickou oblastí* se nachází zajímavá dvojice slov „pravda“ (*vérité*) a „Francouz“ (*Français*). Zde se Sarkozy opět staví do role toho, kdo říká Francouzům pravdu

Politická oblast, levý dolní roh grafu, je pomyslně rozdělena do dvou skupin. Část, přiléhající k *ideové oblasti*, se vztahuje k předvolební kampani [například „republika“ (*république*), „kandidát“ (*candidat*), „kampaň“ (*campagne*) nebo „levice“ (*gauche*)], zatímco část v dolním oddílu této výseče se týká problémů francouzského teritoria [„hodnota“ (*valeur*), „teritorium“ (*territoire*), „problém“ (*problème*), „debata“ (*débat*)].⁸⁰ Zde se nachází také heslo *immigr**, kořen slov týkajících se imigrace, jemuž se budu věnovat v další kapitole.

⁷⁷ Například „krize“ (*crise*) se z politické oblasti přesunula do ekonomické oblasti. Stejným způsobem změnila svoji pozici i „zodpovědnost“ (*responsabilité*), která se ze *státnické zodpovědnosti* prezidenta vyvinula do *ekonomické zodpovědnosti*.

⁷⁸ To znamená, že pokud Sarkozy mluvil o reformě, nezapomněl zmínit reformu důchodů. „Il y a deux ans, j'ai affronté la mauvaise humeur d'un certain nombre d'entre vous en proposant la réforme des retraites.“ Viz „Déclaration de M. Nicolas Sarkozy, candidat à l'élection présidentielle, notamment sur la crise économique, le travail, les retraites, la formation professionnelle et sur l'immigration, à Morlaix (Finistère) le 17 avril 2012.“, Vie – publique.fr, <http://discours.vie-publique.fr/notices/123000818.html> (staženo 25. 4. 2013).

⁷⁹ Oblast idejí je výseč, v níž se nachází především abstraktní podstatná jména. Při zkoumání přechodu mezi ideovou a ekonomickou sférou se může zdát, že hranice mezi „budoucností“ (*avenir*) a „zodpovědností“ (*responsabilité*) je velmi nejasná. Komparace hlavního a podpůrného schématu ale ukázala, že v menší kontextové jednotce se „budoucnost“ přesunula blíže středu ideové oblasti a vzdálenost mezi ní a „zodpovědností“ vysoce vzrostla. Na základě uvedeného rozboru proto byla „budoucnost“ zařazena do ideové oblasti a mezi dvěma zmíněnými slovy vytvořena hranice.

⁸⁰ Termín *territoire* je možné přeložit jako „území“, „oblast“ nebo „teritorium“. Vzhledem ke kontextu, jež toto slovo získalo v korpusu 2012, se kloním k poslední jmenované variantě, v níž nejlépe vynikne mnou vnímaná ohraničenost a výsostná pozice francouzského území v Sarkozyho projevech.

3.2.1 Role imigrační otázky ve schématu 2012

Po obecné analýze schématu Sarkozyho předvolebních projevů roku 2012 se nyní více zaměřím na rozbor role „imigrace“ v korpusu. Termín „immigr*“, jenž byl při výzkumu použit, v sobě zahrnoval 95 výrazů se slovním kořenem immigr* a do analýzy vstupoval jako 41. – 43. nejfrekventovanější slovo. Pro zjednodušení bude používán pouze termín „imigrace“.⁸¹ Na *obrázku č. 4* se v okolí slova „imigrace“ nachází pět výrazů, a to „problém“ (*problème*), „teritorium“ (*territoire*), „hodnota“ (*valeur*), „strach“ (*peur*) a „debata“ (*débat*), jejichž vzájemné vazby jsou předmětem následující kapitoly.

Prvním zkoumaným byl vztah mezi „imigrací“ a „problémem“ v korpusu 2012. Z analýzy vyplynulo, že Sarkozy často spojoval téma imigrační problematiky se slovem „problém“. Nejčastěji toto téma uvozoval tvrzením, že ačkoliv je imigrace příležitostí, může se stát také velkým problémem, pokud nebude dobře zvládnuta.⁸² Tento postoj souvisí s již dříve zmíněnou potřebou Sarkozyho „řít Francouzům pravdu“, jež je charakteristickým prvkem jeho předvolebních projevů.

Další zkoumanou vazbou bylo spojení mezi „imigrací“ a „teritoriem“. Analýza korpusu ukázala, že Sarkozy používal tuto dvojici slov při deklarování svých představ o imigrační politice. Jeho nejčastějším požadavkem bylo, aby se imigranti před vstupem na francouzské „teritorium“ „naučili francouzsky a porozuměli hodnotám francouzské republiky“.

Z předešlé ukázky již vyplývá kontext „hodnoty“ a „imigrace“. Jak bylo uvedeno, Sarkozy, jako pravicový kandidát, především požadoval zachování a respektování národních tradic. Neznalost těchto hodnot pak dle jeho názoru vedla k problematické integraci imigrantů, což škodilo jak Francii, tak imigrantům samotným.

Posledním zkoumaným vztahem v nejbližším okolí „imigrace“ byla její vazba se slovem „strach“. Sarkozy tvrdil, že se nebojí mluvit o problémech, které francouzskou společnost skutečně trápí, přestože mu v tom někteří chtějí bránit.⁸³ Dle Sarkozyho právě „imigrace“ patřila mezi taková témata, a proto ji ve své kampani nemohl

⁸¹ V českém překladu šlo o výrazy imigrace, imigrant, imigranti, imigrantka; ve francouzském originále se jednalo o slova immigration, immigré, immigrés, immigrée. Nejpočetnějším bylo přímo slovo „imigrace“ s 82 výskyty z 95.

⁸² Mais je conteste avec la même force ceux qui voudraient m'empêcher de prononcer le mot « immigration » et qui voudraient faire croire aux Français que l'immigration n'est qu'une chance et qu'elle ne peut jamais être un problème. L'immigration est une chance mais elle peut être aussi un gros problème lorsqu'elle n'est pas maîtrisée. Viz „Déclaration de M. Nicolas Sarkozy, candidat à l'élection présidentielle, notamment sur la crise financière, la réforme des retraites, l'énergie nucléaire, le terrorisme, l'immigration et sur l'Ecole, à Besançon le 30 mars 2012.“, Vie-publique.fr, <http://discours.vie-publique.fr/notices/123000717.html> (staženo 25. 4. 2013).

zamlčovat. Reagoval tím na nařčení, že se snažil svou protiimigrační rétorikou přilákat voliče pravicově-extremistické strany Národní fronty.

⁸³ „Některými“ byla myšlena především Socialistická strana či celkově levicově orientované strany.

3.3 Komparace role imigrační otázky v letech 2007 a 2012

V předchozích dvou kapitolách jsem analyzovala schémata znázorňující lingvistickou povahu Sarkozyho prezidentských kampaní. Zjistila jsem, že v obou případech se slovo „imigrace“ vyskytovalo a také že navazovalo s ostatními zkoumanými slovy konkrétní vztahy. Nyní se soustředím na to, jak se jejich vazby liší a jakým způsobem je tuto odlišnost možno chápat. Nejprve budou analyzovány kvantitativní rozdíly výskytu „imigrace“ v korpusu a následně jejich kvalitativní odlišnosti.

3.3.1 Role imigrační otázky z kvantitativního hlediska

Kvantitativní analýza role imigrace v Sarkozyho předvolebních projevech ukazuje základní rysy a rozdíly obou korpusů, z nichž pak mohou vycházet při kvalitativním rozboru imigrační otázky. V této části se budu věnovat porovnání absolutního počtu výskytů hesla *immigr**, s jeho relativní četností.

Při srovnávání absolutní četnosti výskytů hesla *immigr** v korpusech jsem zjistila, že v korpusu 2007 se slovní kořen *immigr** vyskytoval celkem 120krát, zatímco v korpusu 2012 pouze 95krát. Při rozebrání hesla *immigr** na jeho jednotlivé části jsem ale objevila jiný trend. Sarkozy v roce 2007 použil tato slova s kořenem *immigr** v tomto pořadí dle jejich četnosti: imigrace (81 výskytů), imigrant (21 výskytů), imigranti (13 výskytů), imigrovat (3 výskyty), imigrantka a imigrantky (po 1 výskytu).⁸⁴ Nejpočetnějším slovem tedy byla „imigrace“ s 81 výskyty. V roce 2012 se využití hesla *immigr** mírně lišilo v tom smyslu, že se snížila jeho různorodost. Nejčastějším slovem byla opět „imigrace“ (82 výskytů), následovalo slovo „imigranti“ (7 výskytů), „imigrantky (5 výskytů) a „imigrant“ (1 výskyt). Velmi zajímavým nálezem je, že přestože byl kořen *immigr** vícekrát použit v korpusu 2007 (120 výskytů proti 95 výskytům v roce 2012), konkrétní slovo „imigrace“ bylo v absolutních hodnotách jeho výskytu více používáno v korpusu 2012. Vzhledem k různým velikostem zkoumaných korpusů je zapotřebí tyto absolutní hodnoty porovnat s relativní četností výskytu tohoto hesla v projevech.

Relativní četnost výskytu slovního kořene *immigr** jsem vypočetla podle vzorce: celkový počet tohoto hesla děleno celkovým počtem slov v daném korpusu. Tímto postupem jsem zjistila, že v korpusu 2007 se heslo *immigr** nachází v 0,04 % případů,

⁸⁴ Ve francouzském originále se jednalo o slova immigration, immigré, immigrés, immigrée, immigrées, immigrer, immigrants.

zatímco v korpusu 2012 v 0,05 % případů.⁸⁵ Tato čísla dokazují, že ačkoliv se Sarkozy z pohledu prosté četnosti vyjadřoval k imigrační otázce více v roce 2007, z pohledu vypočtené relativní četnosti ji zmiňoval častěji v prezidentské kampani v roce 2012. Tento trend lze, podle mého názoru, vysvětlit několika skutečnostmi.

Vyšší absolutní počet hesla *immigr** v korpusu 2007 je pravděpodobně způsoben Sarkozyho delší kampaní v tomto roce. Je ale zajímavé, že mezi délkou předvolební kampaně a počtem pronesených projevů neexistuje v Sarkozyho případě přímá úměra. Přestože bylo jeho předvolební období roku 2012 oproti kampani roku 2007 kratší pouze o 20 % její celkové délky, počet pronesených projevů se snížil o celých 65 %.⁸⁶ Tento významný rozdíl je v dostupné literatuře vnímán jako promyšlený tah volebního týmu strany UMP, snažící se využít potenciál Sarkozyho prezidentského mandátu. Jak Mayaffre uvádí, status prezidenta republiky v sobě nese podtext jistoty a politické kontinuity, který může některé voliče oslovovat.⁸⁷ Navíc je třeba si uvědomit, že Sarkozy měl po celou dobu své druhé kandidatury možnost promlouvat k francouzské společnosti nejen z pozice kandidáta, ale také jako prezident Francouzské republiky. To mohlo být důvodem, proč svá oficiální kandidátská vyjádření omezil.⁸⁸

Naproti tomu vyšší míru relativní četnosti hesla *immigr** v korpusu 2012 si vysvětlují Sarkozyho snahou přilákat voliče extrémně-pravicové Národní fronty. Význam voličské základny této strany vzrostl, neboť ve volbách 2012 slavila velký úspěch ziskem rekordního počtu 6,4 milionu hlasů. Vzhledem k tomu, že průzkumy veřejného mínění přisuzovaly největší šanci na zvolení socialistovi Françoisi Hollandovi, Sarkozyho zvolení záviselo na tom, zda se ho voliči Národní fronty rozhodnou ve druhém kole voleb podpořit. Vzhledem k tradičnímu protiimigračnímu postoji této strany bylo logické, že se Sarkozyho rétorika uchýlila tímto směrem.⁸⁹ Tento argument potvrzuje hypotézu, že imigrační otázka se vzrostla v roce 2012 na významu.

⁸⁵ Udané hodnoty v textu byly pro zjednodušení zaokrouhleny. Původní výsledek pro korpus 2007 byl 0,0392314557812454 a pro korpus 2012 0,0497572370591902.

⁸⁶ Kampaň roku 2007 trvala téměř pět měsíců (14. leden – 6. květen 2007) oproti pouze čtyřměsíční kampani v roce 2012 (15. únor – 6. květen 2012).

⁸⁷ Mayaffre, „Mesure“, 175.

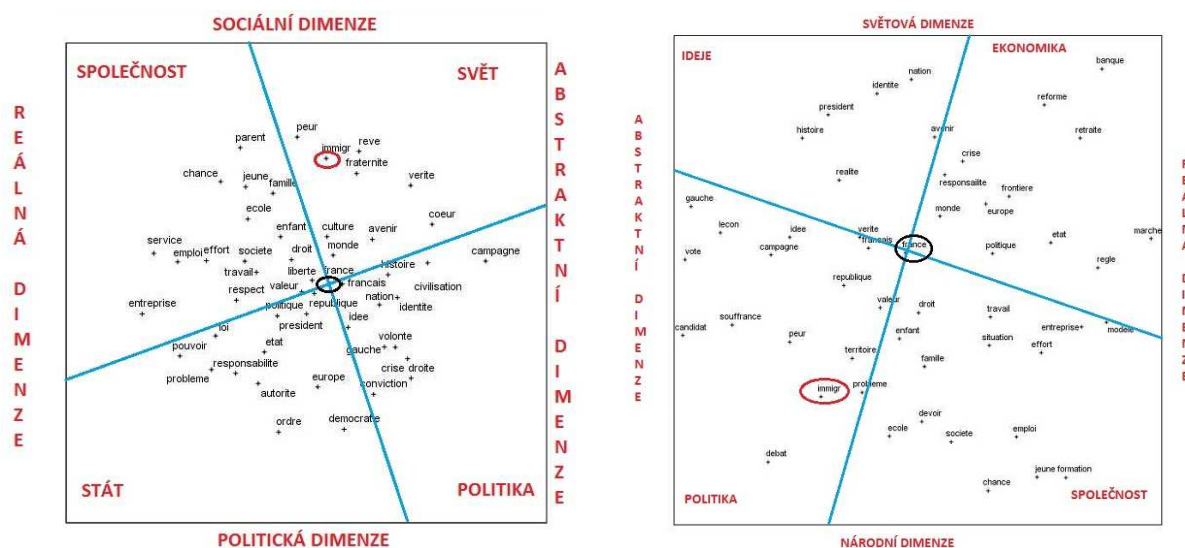
⁸⁸ Této možnosti také hojně využíval. V období od 1. ledna do 2. května 2012 pronesl celkem 71 projevů, z toho pouze 29 z pozice prezidenta-kandidáta. Viz „Vie publique : au coeur du debat publique“, Direction de l'information légale et administrative, www.vie-publique.fr (staženo 20. 4. 2013).

⁸⁹ „Le Pensuccesscauses much French soul-searching“, *The Guardian*, <http://www.guardian.co.uk/world/2012/apr/26/far-right-french-election-campaign> (staženo 20. 4. 2013).

3.3.2 Role imigrační otázky z kvalitativního hlediska

Kvalitativní analýza role imigrační otázky objasňuje vývoj dané problematiky v Sarkozyho prezidentských kampaních. Tato část výzkumu sice neposkytuje přesná data, ale umožňuje lépe pochopit význam a souvislosti ve spojitosti ke slovu „imigrace“ v Sarkozyho předvolebním diskurzu.

Nejprve se zaměřím na polohu „imigrace“ ve schématech dle jejich vertikálně-horizontálního členění. Toto členění vychází z předpokladu, že schéma můžeme rozdělit vždy do dvou protikladných dimenzí.⁹⁰ Ve schématu 2007 se ve vertikálním směru jednalo o členění na „sociální“ a „politickou“ dimenzi, v rovině horizontální pak na „reálnou“ a „abstraktní“ dimenzi. Ve schématu 2012 se ve vertikálním směru jednalo o „mezinárodní“ a „národní“ dimenzi, v horizontální rovině pak „abstraktní“ a „reálnou“ dimenzi. V rámci těchto celků se výraz „imigrace“ nacházel v roce 2007 v průsečíku abstraktně-sociálním, zatímco v roce 2012 v průsečíku abstraktně-národním. Analyzovaný výraz si tedy v obou schématech zachoval svou abstraktní povahu, ale ze sociální dimenze se přesunul do dimenze politické. Tuto proměnu polohy slova „imigrace“ budu v dalším kroku interpretovat.

Obrázek č. 5: Srovnání role imigrace v jednotlivých schématech

Obrázek č. 5 ukazuje dvě schémata, na nichž lze sledovat změnu polohy slova „imigrace“. V roce 2007 se „imigrace“ vyskytovala v *mezinárodní oblasti*, spíše v okrajové výseči daného schématu. Hlavním důvodem pro tvrzení, že tato oblast

⁹⁰ Tedy v horizontální rovině schématu dojde k rozdělení na dvě poloviny, tedy „dimenze“ schématu, a stejně tak i ve vertikální rovině. Viz Mayaffre, „Mesure“, 36.

nebyla ve schématu 2007 významná, je, že kvalitativní analýza oblasti nenalezla hlavní sjednocující téma tohoto prostoru. Proto výšeč pravého horního rohu grafu považují více než za svébytný tematický celek za protiklad *státnické oblasti*, výšeče v dolním levém rohu grafu. Státnickou oblast však považují kvůli její orientaci na bezpečnostní otázku za klíčovou část korpusu 2007.⁹¹ Skutečnost, že se v této *oblasti* „imigrace“ *nevyskytovala*, je při srovnání s výsledky roku 2012 velmi zajímavá. Zkoumané slovo „imigrace“ hrálo v kampani 2007 spíše solitérní roli, jelikož nebylo zakomponováno do nějakého jasného, obecnějšího tématu. Při interpretaci jeho polohy vůči ostatním *oblastem* schématu 2007 jsem došla k závěru, že „imigrace“ byla Sarkozym prezentována jako jev, který nebyl bezpečnostním ani vnitropolitickým problémem, ale čímsi vzdáleným francouzské každodenní realitě. Nemíním tímto tvrzením naznačovat, že Sarkozy nevnímal imigrační otázku jako problém, ale spíše to, že ji ve svých projevech odděloval, jakožto součást francouzských ideálů, od bezpečnostních témat a prezentoval ji mimo kontext vzrůstající kriminality. Toto zjištění považují vzhledem k pařížským nepokojům na podzim 2005 za velmi překvapivé. Tehdejší násilnosti byly vyvolány „druhou generací“ imigrantů, tedy dětmi přistěhovalců, proti jejichž výtržnostem se Sarkozy ostře vymezoval. Proto bych v jeho projevech spojení vnitřní bezpečnosti a imigrační problematiky spíše očekávala. Ve schématu se však neobjevovalo.

V korpusu 2012 se výraz „imigrace“ vyskytoval v *politické oblasti*. Tu jsem rozdělila na dvě tematické skupiny. První se vztahovala k předvolební kampani a francouzské politické scéně, druhá se týkala francouzské republiky a ochrany jejích hodnot. Zde se nacházela „imigrace“. Na první pohled je zřejmé, že zkoumaný termín změnil v druhé kampani svoji polohu. Z neurčité *mezinárodní oblasti* se dostal do prostoru zabývajících se zásadními otázkami přežití francouzské kultury a ochrany jejích hodnot ve světě bez hranic. V roce 2012 se tedy „imigrace“ stala na diskurzivní úrovni problémem, ohrožujícím základy francouzské identity.

Tuto zásadní proměnu významu sledovaného slova proto interpretuji jako nárůst její důležitosti v Sarkozyho projevech.

Pro upřesnění tohoto tvrzení se v další části budu věnovat hlubšímu rozboru slova „imigrace“ v rámci tematických oblastí.

⁹¹ Mayaffre, „Mesure“, 83.

V korpusu 2007 se v *mezinárodní oblasti* zkoumaný termín nacházel v blízkosti slov vyjadřující ideály a zásady francouzské republiky jako „bratrství“ (*fraternité*), „sen“ (*rêve*) nebo „pravda“ (*vérité*). Analýzou vazeb mezi těmito slovy byl potvrzen jejich idealisticko-pozitivní kontext. Sarkozy ve svých projevech tvrdil, že ačkoliv je „pravdou“, že ilegální „imigrace“ je aktuálním problémem francouzské společnosti, jeho „snem“ by bylo naplnění republikánského hesla „bratrství“, jež by panovalo mezi všemi Francouzi nezávisle na jejich (imigrantském) původu. Jak bylo na základě kvalitativní interpretace textu dokázáno, zřetelná spojitost mezi pozičně blízkými slovy „imigrace“ a „strach“ (*peur*) se v roce 2007 nevyskytovala.

V korpusu 2012 se pak výraz „imigrace“ vyskytoval ve skupině slov vztahujících se k povinnosti chránit národní hodnoty. V Sarkozyho vyjadřování se „imigrace“ stala „problémem“ ohrožujícím národní „hodnoty“. Prezidentský kandidát se ohrazoval proti imigrantům, kteří přicházejí na francouzské „teritorium“, aniž by se snažili naučit jazyk či porozuměli kultuře „republiky“. Dále kritizoval politickou levici za to, že nechce o této problematice mluvit a že osočuje z extrémismu ty, kteří chtějí tímto směrem vést demokratickou „debatu“. Sarkozy to následně využil a stavěl se do pozice toho, jenž nemá „strach“ mluvit o skutečných „problémech“, jež Francouze trápí.

Z analýzy také vyplývá, že výskyt slova „imigrace“ měl v obou korpusech jeden společný prvek, a to blízkost zkoumaného slova ke skupině slov vztahujících se k rodině. Tato spojitost je při interpretaci role imigrace velmi důležitá, jelikož ukazuje další dimenzi imigrační problematiky v Sarkozyho projevech. Společným znakem výskytu slova „imigrace“ v textu byla vždy blízkost k sociální problematice, tedy skupině slov sdružujících se k „rodině“, a to bez ohledu na rozdílné významy tohoto slova v textu.

Z komparace kvalitativní analýzy propojení „imigrace“ a „rodiny“ je i v těchto vztazích patrný vývoj.

V korpusu 2007 Sarkozy vyjadřoval své obavy o imigranty, již se stali oběťmi ziskuchtivých překupníků, popisoval svůj sen o bratrství všech dětí Francie, nehledě na jejich původ. V korpusu 2012 tyto aspekty najdeme velmi zřídka. Ve své první kampani v roce 2007 se stavěl proti nelegální imigraci, vyžadoval od imigrantů znalost francouzštiny a národních hodnot, tyto požadavky cíleně vyvažoval svým rétorickým apelem na francouzskou tradiční otevřenost světu. Tato dimenze byla v roce 2012 potlačena a „imigrace“ nabyla více negativní konotaci. Sarkozy se začal vyjadřovat k problémům způsobených přistěhovaleckou muslimskou komunitou, žijící na

francouzském území. Kritizoval nedemokratické postavení žen v této kultuře a nerespektování francouzských republikánských principů. Dalším novým prvkem bylo jeho tvrzení, že příchod imigrantů (a jejich rodin) motivovaných pouze úmyslem zneužívat francouzský sociální systém musí být zastaven.

Proměna charakteru tohoto slova koresponduje s výsledky z kvantitativního srovnání slova „imigrace“ v rámci dvou kampaní. Tyto argumenty, tedy relativně vyšší používání pojmu „imigrace“ v korpusu 2012 a jeho začlenění v roce 2007 do okrajové *mezinárodní oblasti* a v roce 2012 do zásadní *politické oblasti* schématu, dokazují, že role imigrace se změnila. Důkazem toho je nárůst jejího významu v Sarkozyho předvolebních projevech roku 2012.

Závěr

V práci jsem se zabývala rolí imigrační otázky v prezidentských kampaních Nicolase Sarkozyho v letech 2007 a 2012. Mým cílem bylo zjistit, jakým způsobem se imigrační otázka objevovala v Sarkozyho předvolebních projevech a jaký byl její vývoj. Na základě počítačové textové analýzy Sarkozyho předvolebních projevů metodou spoluvýskytu slov jsem se pokoušela ověřit hypotézu, podle které imigrační otázka hrála v jeho kampaních důležitou roli a její význam mezi lety 2007 a 2012 vzrostl.

V první, teoretické části, jsem se vzhledem k tématu práce věnovala imigraci ve Francii po druhé světové válce a shrnula vývoj jak politického, tak společenského postoje k této otázce. Dále jsem se zaměřila na Sarkozyho řečnický styl, pro nějž se vyvinul svébytný pojem „sarkozismus“. Ačkoliv je tento termín používán v širším slova smyslu i pro označení jeho politických idejí, v této práci byl vnímán pouze jako způsob vyjadřování tohoto prezidentského kandidáta. Z rozboru „sarkozismu“ vyplynulo, že jeho hlavními rysy byla zaměřenost na témata spojená s bezpečností a prací, dále argumentace založená na morálních postojích, stylizace do pozice silného vůdce národa a garanta národní bezpečnosti.

V praktické části byly prezentovány výstupy primárního výzkumu na základě počítačové textové analýzy metodou spoluvýskytu slov. Tato metoda mi umožnila zkoumat roli imigrační otázky v Sarkozyho předvolebních projevech na základě kvantitativních dat, nikoli pouze kvalitativním čtením textu.

V první fázi výzkumu jsem provedla kvantitativní analýzu Sarkozyho projevů za použití tří počítačových programů (TextStat, COOA a SPSS), díky kterým jsem získala schémata znázorňující vztahy mezi nejfrekventovanějšími slovy Sarkozyho projevů. V následné kvalitativní fázi jsem srovnávala získané výsledky s předvolebními projevy a takto jsem interpretovala vazby znázorněné ve schématech.

Díky provedenému výzkumu jsem zodpověděla výzkumné otázky a ověřila platnost hypotézy práce. Na základě zkoumání výskytu slova „imigrace“ ve schématech zobrazujících Sarkozyho projevy bylo ověřeno, že imigrační otázka se v jeho diskurzu objevovala. V dalším kroku byla schémata rozdělena do tematických dimenzí (protikladné poloviny schématu) a tematických oblastí (čtvrtiny schématu), které byly pojmenovány dle významu slov, která se v nich vyskytovala. Toto rozčlenění umožnilo lépe zkoumat polohu „imigrace“ a také určit její změny.

V roce 2007 se slovo „imigrace“ vyskytovalo v sociálně-abstraktní dimenzi schématu, jež se částečně týkala sociálních otázek, částečně ideálů Francouzské republiky. Tato poloha byla interpretována jako poloha vzdálená skutečným problémům francouzských občanů (nacházející se v schématu ve *státnické oblasti*), ačkoliv negativní důsledky „imigrace“ byly Sarkozyem také zmiňovány. Místo jejího výskytu se také nacházel v *mezinárodní oblasti*, což zdůraznilo její vzdálenost od vnitřních záležitostí země.

V roce 2012 se slovo „imigrace“ nalézalo v národně-abstraktní dimenzi schématu, jež se zabývala politickým bojem a ochranou národních hodnot. Tato poloha byla interpretována jako poloha týkající se zásadních záležitostí francouzského národa, jako nutnost ochrany teritoria a jeho hodnot. Výraz „imigrace“ se zároveň nacházel v *politické oblasti*, což dokazovalo politizaci tématu.

Srovnáním role „imigrace“ v Sarkozyho prezidentských kampaních byla pouze částečně potvrzena první hypotéza práce. Ta předpokládala, že konotace imigrační otázky bude v Sarkozyho projevech spíše negativní. Kvalitativní část analýzy ale ukázala, že ačkoliv byla „imigrace“ v obou letech zmiňována, v roce 2007 nebyl její kontext negativní. Naopak, dle jejího zařazení do schématu se ukázalo, že toto slovo bylo nejčastěji použito spolu s výrazy jako „sen“ či „bratrství“, pozitivně odkazující na francouzské republikánské ideály.

Hypotézu ale potvrdila kampaň 2012, v níž se termín „imigrace“ vyskytoval se slovy „problém“, „strach“ a „teritorium“. Jednotícím prvkem tohoto seskupení byla potřeba chránit francouzské teritorium a jeho hodnoty proti externím prvkům.

Druhá část hypotézy předpokládala, že role imigrační otázky bude mít rostoucí tendenci. Tento předpoklad byl potvrzen díky analýze pohybu slova „imigrace“ v jednotlivých schématech. V roce 2007 se termín „imigrace“ vyskytoval spíše v okrajové *mezinárodní oblasti*, která byla kontextově velmi neurčitá. Naproti tomu v roce 2012 se „imigrace“ nacházela v zásadní *politické oblasti*, řešící otázky podstatné pro další směřování francouzského národa. Proto se domnívám, že význam imigrační otázky opravdu vzrostl.

Résumé

Le présent mémoire de Licence, intitulé « *Le rôle de la question de l'immigration dans les campagnes présidentielles de Nicolas Sarkozy en 2007 et 2012* » s'intéresse à la façon dont le sujet de l'immigration a été employé dans les discours du candidat Sarkozy.

Au cours des dernières années, un sentiment croissant s'est affirmé dans la société française de considérer l'immigration comme porteuse de conséquences négatives. Mais dans un même temps subsiste l'attachement à la France en tant que « terre d'asile » duquel émerge une certaine fierté de l'intégration « à la française ». Pour cette raison, une polarisation idéologique s'est effectuée au sein de la société française : tandis qu'une frange de la population soutient fermement l'immigration, l'autre s'y oppose farouchement. C'est précisément cette problématique que Nicolas Sarkozy a choisi d'exploiter dans ses discours préélectorales en 2007 et 2012. Ce travail se penche sur les usages sémantique et rhétorique de ce sujet.

La méthodologie de travail se base sur une analyse informatique des discours préélectorales de Sarkozy par la méthode de co-occurrence des mots. Cette démarche a été décrite par le sociologue tchèque Martin Hájek dont on a suivi la méthodologie et le flux opérationnel. Ceci s'effectue en deux phases, premièrement, on utilise trois logiciels (*TextStat*, *COOA* et *SPSS*) pour faire une analyse quantitative. Ces logiciels fournissent des résultats sous la forme de schémas de co-occurrence de mots, à savoir des graphes montrant les relations existants entre les mots apparaissant le plus fréquemment dans les discours de Sarkozy. Deuxièmement, il y a une analyse qualitative qui doit être effectuée par le chercheur lui-même. Durant cette phase, il faut comparer le schéma avec les discours pour comprendre ce que le schéma signifie vraiment. Pour cela, il est nécessaire de revenir aux discours pour vérifier les relations parmi les mots.

La première partie du travail se focalise d'un point de vue théorique sur les deux sujets de ce mémoire : le style rhétorique de Sarkozy d'une part, l'immigration en France d'autre part. En ce qui concerne le style rhétorique particulier qu'a développé M. Sarkozy, il est souvent appelé le « sarkozysme ». Il est connu pour ses éléments typiques que sont la sécurité et le travail, ainsi que l'argumentation fondée sur les aspects moraux qui donnent la caractéristique idéologique à ses discours. Un autre trait de la dialectique sarkozyste est l'usage récurrent de questions rhétoriques à des fins de manipulation de l'auditoire. En outre, il se fonde sur des éléments de langage familiers. Par rapport à l'immigration, on a résumé le développement de l'immigration sur le territoire français depuis l'arrivée des premiers habitants jusqu'à nos jours.

La seconde partie du travail se focalise sur l'analyse discursive des campagnes électorales de Sarkozy et sur la l'emploi du mot « immigration » au sein d'elles. Ces deux campagnes ont donc été analysées *via* la description des schémas réalisés à l'étape précédente. Au début, tout le schéma a été expliqué, puis on s'est focalisé sur le sens et le contexte du mot « immigration » dans ce schéma.

Ensuite ces étapes descriptives, une dernière partie met en relation les résultats précédents et cherche le développement du rôle de la thématique de l'immigration dans les discours sarkozystes.

L'analyse des discours préélectorales du candidat Sarkozy révèlent les faits suivants : La question de l'immigration fut un élément important des discours de Sarkozy. L'hypothèse de travail de cette recherche a supposé que le mot « immigration » apparaîtrait dans les discours préélectorales et que sa connotation serait négative.

La question de l'immigration fut un élément important des discours de Sarkozy, comme le supposait l'hypothèse de travail. En outre, il apparaît avec une connotation négative. L'hypothèse de travail énonçait également que ce mot gagnerait une importance croissante. Selon les résultats de la recherche, le mot « immigration » a été présent dans les discours préélectorales. Ensuite, on a trouvé que cette connotation négative n'a pas été établie qu'uniquement dans la campagne de 2012, mais pas avant. En 2007, l'immigration a été accompagnée d'un vocabulaire exprimant des idéaux français (le rêve, la fraternité). Au contraire, dans les discours de 2012, ce mot a été associé avec les termes concernant les valeurs de la République en danger. En ce qui concerne l'importance croissante de ce mot, cela a été confirmé.

En effet, le terme d'« immigration » se trouvait en début d'étude (pour la campagne de 2007) dans une position marginale au sein des graphes de co-occurrence, avec une signification plutôt vague, en relation avec les idéaux français. Mais par la suite il s'est déplacé la partie importante dans ce schéma pour y prendre une place prépondérante, en faisant appel aux valeurs républicaines menacées.

Použitá literatura

Knihy

Ariès, Paul. *Misère du Sarkozysme : Cette droite qui n'aime pas la France*. Lyon: Parangon/Vs, 2005.

Calvet, Louis-Jean, a Jean Véronis. *Les Mots de Nicolas Sarkozy*. Paris: Seuil, 2008.

Čepelák, Václav. „Analýza biografických vyprávění pamětníků s užitím počítačové textové analýzy.“ Diplomová práce, Univerzita Karlova v Praze, 2012.

Hájek, Martin. „Počítačová textová analýza metodou sledování spoluvýskytů slov.“ *Data a výzkum-SDA info* 4, č. 1 (2010): 19-37.

Lequin, Yves, et al. *Histoire des étrangers et de l'immigration en France*. Madrid: Larousse, 2009.

Maarek, Philippe J., et al. *La communication politique de la présidentielle de 2007 : Participation ou représentation?* Paris: L'Harmattan, 2009.

Mayaffre, Damon. *Nicolas Sarkozy : Mesure et démesure du discours (2007 – 2012)*. Paris: Presses de Sciences Po, 2012.

Thomas, William I. a Dorothy S. Thomas. *The child in America: Behavior problems and programs*. New York: Knopf, 1928.

Elektronické zdroje

BBC. „Chirac vyzval k uklidnění situace na předměstí Paříže.“ http://www.bbc.co.uk/czech/worldnews/story/2005/11/051102_france_riot_1430.shtml (staženo 15. 12. 2011).

Direction de l'information légale et administrative. „Vie publique : au coeur du debat publique.“ www.vie-publique.fr (staženo 20. 4. 2013).

Gérard Noiriel. „Les usages de l'histoire dans le discours public de Nicolas Sarkozy.“ <http://cvuh.free.fr/spip.php?article54> (staženo 19. 2. 2012).

Élysée : Présidence de la République. „Nicolas Sarkozy : Président de la République française.“ <http://www.elysee.fr/president/la-presidence/le-president-de-la-republique/nicolas-sarkozy.482.html> (staženo 15. 12. 2011).

Jean Véronis. „Discours 2007. Les discours des présidentiables.“ <http://sites.univ-provence.fr/veronis/Discours2007/> (staženo dne 20. 3. 2013)

Jean Véronis. „Texte: Mesurer l'anaphore (1).“ <http://blog.veronis.fr/2007/05/texte-mesure-lanaphore-1.html> (staženo 25. 4. 2013).

La République des Lettres. „Henri Guaino.“ <http://www.republique-des-lettres.fr/10133-henri-guaino.php> (staženo 4. 5. 2013).

Le Point.fr. „Qu'est-ce que le sarkozysme.“ <http://www.lepoint.fr/actualites-politique/2007-05-10/qu-est-ce-que-le-sarkozysme/917/0/182519> (staženo 25. 4. 2013).

Mayaffre, Damon. „Vocabulaire et discours électoral de Sarkozy: Entre modernité et pétainisme.“ *La Pensée* 352 (říjen – prosinec 2007): 65-80, <http://hal.archives-ouvertes.fr/hal-00551355/> (staženo 4. 5. 2013).

Mrázková, Kamila. „Řečnické otázky v televizních diskuzních pořadech.“ *Slovo a slovesnost* 71, č. 1 (2010): 192-214, www.ceeol.com (staženo 25. 4. 2013).

Musso, Pierre. „Manuscrit auteur.“ *Le Temps des Médias* 10 (2008): 3-4, http://hal-institut-mines-telecom.archives-ouvertes.fr/docs/00/47/96/00/PDF/article_histoire_des_medias.pdf (staženo 20. 3. 2013).

The Guardian. „Le Pensuccesscauses much French soul-searching.“ <http://www.guardian.co.uk/world/2012/apr/26/far-right-french-election-campaign> (staženo 20. 4. 2013).

Seznam příloh

Příloha č. 1: Slovník korpusu 2007 a korpusu 2012 (tabulka)

Přílohy

Příloha č. 1: Slovník korpusu 2007 a korpusu 2012 (tabulka)

Slovník korpusu 2007	Slovník korpusu 2012
slova jsou seřazena podle jejich frekvence od nejčastější po nejméně časté zkoumané slovo	
france	france
français, française, françaises	français
europe	politique, politiques
republique	enfant, enfants
enfant, enfants	travail
monde	republique, republicues
droit, droits	valeur, valeurs
travail	droit, droits
frontiere, frontieres	ecole, ecoles
famille, familles	europe
crise, crises	monde
campagne, campagnes	etat, etats
valeur, valeurs	culture, cultures
verite	liberte, libertes
probleme, problemes	president, presidents
ecole, ecoles	gauche
histoire, histoires	histoire, histoires
territoire, territoires	idee, idees
idee, idees	societe, societes
etat, etats	jeune, jeunes, jeunesse, jeunesses
entreprise, entreprises	famille, familles
retraite, retraites	nation, nations
peur, peurs	emploi, emplois
nation, nations	avenir
societe	identite, identites
president, presidents	crise, crises
jeune, jeunes, jeunesse	autorite, autorites
politique, politiques	probleme, problemes
situation, situations	respect
identite, identites	reve, revees
avenir	entreprise, entreprises
regle, regles	responsabilite, responsabilites
lecon, lecons	effort, efforts
devoir, devoirs	parent, parents
candidat, candidats, candidate,	droite
formation	volonte, volontes
effort, efforts	civilisation, civilisations
responsabilite, responsabilites	loi, lois
reforme, reformes	democratie, democraties
emploi, emplois	chance, chances
realite, realites	fraternite
marche, marches	pouvoir, pouvoirs
souffrance, souffrances	service, services
debat, debats	verite, verites
vote, votes	coeur, coeurs
modele, modeles	conviction, convictions
banque, banques	campagne
chance, chances	ordre, ordres
gauche, gauches	peur, peurs
immigr*	immigr*